

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

БІЛЬЧУК ВІТАЛІЙ ВІКТОРОВИЧ

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
**ШМАТКОВСЬКА ТЕТЯНА
ОЛЕКСАНДРІВНА,**
кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6
засідання кафедри обліку і оподаткування
від 04.12.2024 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Садовська І.Б.

ЛУЦЬК – 2024

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління
Кафедра обліку і оподаткування
Другий (магістерський) рівень
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і
оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

«27» вересня 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)
ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ**

Більчуку Віталію Вікторовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства

Керівник проекту (роботи) Шматковська Тетяна Олександрівна, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 04.12.2024 р.

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту) Метою даної роботи є розробка та систематизація науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства. Завдання роботи полягають у визначенні основних теоретико-методичних засад та прикладних аспектів щодо обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами, а також розробці прикладних рекомендацій щодо формування шляхів покращення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства в реаліях сучасних умов ведення господарської діяльності.

4. Дата видачі завдання 27.09.2023 р.

АНОТАЦІЯ

Більчук В.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства.

У випускній кваліфікаційній роботі магістра досліджено економічну сутність та визначено класифікацію запасів підприємства. Систематизовано категоріально-понятійний апарат щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства.

Проведено аналіз галузі та надано економіко – організаційну характеристику діяльності базового підприємства. Охарактеризовано організацію облікового та контрольного процесів щодо операцій із виробничими запасами підприємства. Представлено результати аналітичного дослідження руху та використання виробничих запасів на базовому підприємстві в сучасних умовах господарювання.

Досліджено організацію обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами, а також проведено аналізування її результативності на матеріалах базового підприємства. Обґрунтовано шляхи покращення організації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства. Надано пропозиції щодо раціоналізації обліково-аналітичної роботи з виробничими запасами в системі прийняття управлінських рішень.

Прикладне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що розроблені у випускній кваліфікаційній роботі рекомендації та пропозиції спрямовані на вдосконалення теоретико-методичних та прикладних засад обліково-аналітичного і контрольного процесів щодо виробничих запасів, можуть бути впроваджені у господарську діяльність підприємства.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дослідженні визначено та окреслено шляхи вирішення окремих аспектів проблематики, пов'язаної із формуванням обліково-аналітичного забезпечення

управління виробничими запасами в умовах сучасної практики ведення бізнесу в Україні.

Вважаємо, що практична реалізація розроблених пропозицій дозволить управлінському персоналу господарюючого суб'єкта забезпечити реалізацію зростання його прибутковості на основі раціоналізації обліково-аналітичного забезпечення управління запасами в нинішніх умовах формування ринкового середовища.

Ключові слова: запаси підприємства, управління запасами, облік і контроль в управлінні запасами, управлінські рішення, обліково-аналітичне забезпечення.

SUMMARY

Bilchuk V.V. Accounting and analytical support for the management of the enterprise's production inventories.

In the final qualification work of the master's degree, the economic essence of the enterprise's inventory was studied and the classification of the enterprise's inventory was determined. The categorical and conceptual apparatus for the formation of accounting and analytical support for the enterprise's inventory management was systematized.

An analysis of the industry was conducted and an economic and organizational characteristic of the activities of the base enterprise was provided. The organization of accounting and control processes for operations with the enterprise's inventory was characterized. The results of an analytical study of the movement and use of inventory at the base enterprise in modern business conditions were presented.

The organization of accounting and analytical support for inventory management was studied, and its effectiveness was analyzed using materials from the base enterprise. Ways to improve the organization of accounting and analytical support for inventory management of the enterprise were substantiated. Proposals

were made to rationalize accounting and analytical work with inventory in the management decision-making system.

The applied significance of the obtained research results lies in the fact that the recommendations and proposals developed in the final qualification work aimed at improving the theoretical, methodological and applied principles of accounting, analytical and control processes for production inventories can be implemented in the economic activities of the enterprise.

The theoretical significance of the results obtained lies in the fact that the study identifies and outlines ways to solve certain aspects of the problems associated with the formation of accounting and analytical support for inventory management in the conditions of modern business practice in Ukraine.

We believe that the practical implementation of the developed proposals will allow the management personnel of the business entity to ensure the implementation of an increase in its profitability based on the rationalization of accounting and analytical support for inventory management in the current conditions of the formation of the market environment.

Key words: enterprise stocks, stock management, accounting and control in stock management, management decisions, accounting and analytical support.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	13
1.1. Виробничі запаси підприємства: економічна сутність, трактування та класифікація.....	13
1.2. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення в управлінні вартістю виробничих запасів	18
1.3. Зарубіжний досвід управління запасами в обліково-аналітичній діяльності підприємства	22
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	28
2.1. Аналіз галузі та економіко-організаційна характеристика діяльності підприємства.....	28
2.2. Організація обліку виробничих запасів підприємства.....	34
2.3. Аналіз виробничих запасів підприємства.....	38
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	43
3.1. Шляхи покращення організації внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства.....	43
3.2. Напрями удосконалення та раціоналізації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства.....	49
3.3. Використання сучасних професійних програмних продуктів для раціоналізації внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства.....	56
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми випускної кваліфікаційної роботи полягає у тому, що Сучасні економічні реалії вимагають від підприємств не лише оптимізації витрат, але й запровадження інноваційних підходів до управління ресурсами. У цьому контексті обліково-аналітичне забезпечення виконує роль інструменту для прийняття ефективних управлінських рішень. Воно дозволяє формувати обґрунтовану інформацію про обсяги, структуру та рух виробничих запасів, аналізувати їхню ефективність та виявляти можливості для оптимізації. Завдяки правильній організації обліку та аналізу підприємства можуть запобігти надмірному накопиченню запасів, мінімізувати витрати на їхнє утримання та забезпечити безперервність виробничого процесу.

Виробничі запаси є однією з ключових складових оборотного капіталу підприємства, тому ефективне управління ними впливає на ліквідність, рентабельність та загальний фінансовий стан організації. Неefективне використання запасів може призвести до втрат, таких як збитки від псування чи застарівання матеріалів, збільшення витрат на їхнє зберігання або уповільнення виробничих процесів через нестачу необхідних ресурсів. Таким чином, належна організація обліку та аналізу виробничих запасів є передумовою стабільного функціонування підприємства.

Виробничі запаси, які складають основу виробничого процесу, безпосередньо впливають на якість та своєчасність виконання виробничих завдань, що, у свою чергу, визначає конкурентоспроможність підприємства. Особливу актуальність питання обліково-аналітичного забезпечення набуває в умовах глобалізації та цифрової трансформації економіки. Використання сучасних інформаційних систем і технологій дозволяє значно підвищити точність, оперативність та доступність облікової інформації. Це сприяє прийняттю більш обґрунтованих рішень щодо управління запасами, таких як

визначення оптимальних рівнів замовлень, прогнозування потреб у ресурсах та оцінка ризиків, пов'язаних із нестачею чи перевищенням запасів. Зокрема, використання автоматизованих систем обліку, аналітичних платформ та інструментів бізнес-аналітики стає невід'ємною складовою сучасного управління запасами. Все означене обумовлює та обґрунтовує вибір теми випускної кваліфікаційної роботи.

Таким чином її дослідження дозволяє розв'язувати низку практичних завдань, спрямованих на підвищення ефективності виробничої діяльності, зниження витрат та покращення фінансових результатів діяльності підприємства. Водночас розробка нових підходів до обліку та аналізу виробничих запасів сприяє інтеграції підприємств у сучасне економічне середовище, орієнтоване на сталий розвиток та інноваційну діяльність.

Аналізування останніх наукових розробок і публікацій показав, що особливості обліково-аналітичного забезпечення процесу управління виробничими запасами є предметом ретельного дослідження багатьох вчених. Серед них слід назвати таких, як, зокрема, Бутинець Ф. Ф., Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Безруких П. С., Домбровська Н. Р., Бондар М. І., Лега О. В., Ловінська Л. Г., Малюга Н. М., Мельник Н. Б., Михалевич С. Г., Плахтій Т. Ф., Посилаєва К. І., Пушкар М. С., Сопко В. В., Хом'як Р. Л., Степаненко О.І., Чабанюк О. А. та інші. Наукові праці в цій галузі, беззаперечно, є важливим внеском в удосконалення обліку виробничих запасів. Враховуючи значний внесок науковців, очевидно, що в умовах постійного розвитку облікової практики, проблематика щодо обліку виробничих запасів все ж таки залишається актуальною та потребує подальшого наукового доопрацювання, уточнення та дослідження.

В процесі вивчення обраної проблематики, автором досліджувались господарські операції щодо обліково-аналітичного забезпечення виробничих запасів з метою раціоналізації управління ними на підприємствах приватного сектору.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні та

прикладні засади організації обліково-аналітичного і контрольного забезпечення щодо управління виробничими запасами на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес відображення в обліку і звітності господарських операцій щодо обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління виробничими запасами базового підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних засад та розробка прикладних рекомендацій щодо покращення організації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами базового підприємства.

Досягнення мети передбачає формування та вирішення наступних науково-прикладних завдань:

- дослідити економічний зміст категорій «запаси», «виробничі запаси», їх склад та класифікаційні ознаки;

- дослідити нормативно-правове забезпечення та розкрити методи оцінки запасів підприємства;

- проаналізувати організацію та діючу методичку формування обліково-аналітичного забезпечення запасів та обґрунтувати шляхи її вдосконалення;

- дослідити галузеві особливості формування інформації про стан і рух товарно-матеріальних цінностей підприємства;

- дослідити систему показників щодо оцінювання ефективності використання виробничих запасів підприємства;

- провести аналізування забезпеченості матеріальними ресурсами, дослідити ефективність їх використання та вплив на собівартість продукції підприємства;

- обґрунтувати напрями підвищення раціоналізації управління виробничими запасами в обліково-аналітичній діяльності підприємства;

- запропонувати та систематизувати шляхи покращення та раціоналізації формування обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства.

Матеріал дослідження. В процесі дослідження використовувалися

загальнонаукові діалектичні методи (обґрунтування категорій «оборотні фонди», «виробничі запаси»), а також методи аналізу і синтезу, логічного та історичного (класифікація та оцінка виробничих запасів), індукції, порівняння (методи оцінки в зарубіжних країнах) та інші прийоми статистико–економічного дослідження, графічний та табличний метод тощо..

Теоретичною та методичною основою дослідження стали Закони України, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, наукові роботи, підручники, посібники вітчизняних та зарубіжних економістів з обліку, аналізу, аудиту, менеджменту; а також дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності досліджуваного підприємства, зокрема, обов'язкові форми фінансової звітності та інші первинні і зведені документи для відображення операцій щодо виробничих запасів.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дослідженні визначено та окреслено шляхи вирішення окремих аспектів проблематики, пов'язаної із формуванням обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами в умовах сучасної практики ведення бізнесу в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико – методичному обґрунтуванні й уточненні та практичному удосконаленні обліково–організаційних, аналітичних та управлінських процедур відображення господарських операцій щодо виробничих запасів підприємства.

За підсумками виконання випускної кваліфікаційної роботи одержано наступні результати, які характеризуються наявністю елементів наукової новизни.

Доведено:

- доцільність удосконалення системи аналітичних субрахунків шляхом введення додаткової аналітики, що дозволить підвищити точність облікової інформації щодо витрат на придбання та зберігання виробничих запасів, а тому – сприятиме в подальшому розробці підходів щодо вирішення проблеми раціоналізації управління виробничими запасами підприємства;

- доцільність впровадження та необхідність використання в обліковій діяльності підприємства сучасних спеціалізованих обліково-аналітичних програмних продуктів, які, на відміну від стандартних офісних програм, не лише надаватимуть можливість забезпечення реалізації достовірного облікового процесу на якісно вищому оперативному рівні, але й на основі даних, що зібрані і систематизовані в обліковій системі, забезпечать оперативне їх аналізування та формування результативної інформації в зручному та легкому для сприйняття вигляді;

- необхідність запровадження адаптивного ризик-орієнтованого підходу до управління запасами, який передбачає ідентифікацію критичних точок у процесах управління, оцінку ризиків та формування коригувальних заходів. Такий підхід дозволяє мінімізувати втрати, пов'язані з дефіцитом або надлишками виробничих запасів, і сприяє підвищенню стабільності діяльності підприємства.

Набуло подальшого розвитку:

- дослідження економічної сутності, категоріально-понятійного апарату щодо запасів підприємства, з метою подальшої розробки напрацювань щодо покращення обліково-аналітичного забезпечення управління ними відповідно до сучасних потреб реалізації облікового процесу;

- узагальнення особливостей формування обліково-аналітичної системи операцій щодо управління виробничими запасами у провідних зарубіжних країнах, що надає можливість ідентифікувати позитивні елементи такої системи та обґрунтувати можливості їх імплементації в практику ведення обліку в Україні з метою підвищення їх стимулюючого, позитивного впливу на ефективність обліково-аналітичної діяльності підприємства в цілому;

- узагальнення методики обліку виробничих запасів підприємства та її розкриття в обліковій політиці, що надає можливість систематизації комплексу облікових процедур, які в сукупності забезпечують формування облікового процесу на первинному, аналітичному та синтетичному рівнях, а також надання достовірної зведеної інформації щодо управління виробничими запасами

підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що рекомендації та пропозиції, а також розробки, наведені в роботі, розвивають теоретико-методичні та прикладні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами та можуть використовуватись на підприємствах досліджуваної галузі. Обґрунтовані у випускній кваліфікаційній роботі методичні положення та практичні рекомендації були враховані у процесі вдосконалення обліково-контрольної системи базового підприємства, при внесенні змін і доповнень до чинної облікової політики та стратегічного плану розвитку підприємства (Довідка № 31/3 від 02.12.2024 р.).

Апробація результатів та публікації. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи доповідались та отримали позитивне схвалення на VII Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців, здобувачів освіти «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2024 р., м. Луцьк).

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Виробничі запаси підприємства: економічна сутність, трактування та класифікація

Виробничі запаси виступають одним із найважливіших компонентів матеріально-технічної бази підприємства, який забезпечує безперервність і ритмічність виробничого процесу. Їх економічна сутність полягає у виконанні ключової функції – формування матеріальної основи для виробництва продукції, надання послуг або виконання робіт. При цьому на думку С. Ф. Покропивного, «виробничі запаси мають подвійну природу: з одного боку, це активи підприємства, які обліковуються на балансі, а з іншого – стратегічний ресурс, здатний впливати на конкурентоспроможність, фінансову стійкість і рентабельність суб'єкта господарювання» [48].

У структурі виробничих запасів зазвичай виділяють ряд типових елементів, як то сировину, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, паливо, запасні частини та інші ресурси, які забезпечують виробничу діяльність. Відповідно, економічна сутність запасів проявляється через їхню функціональну здатність мінімізувати ризики перебоїв у постачанні, стабілізувати витрати в умовах коливань цін на ринку та сприяти оптимізації виробничого циклу. Крім того, запаси виконують достатньо специфічну буферну функцію між стадіями постачання, виробництва та реалізації продукції, забезпечуючи для підприємства гнучкість у реагуванні на зміну попиту.

Разом з тим, варто враховувати, що надмірне накопичення запасів може призводити до додаткових витрат, пов'язаних із їх зберіганням, старінням чи

псуванням. Це вимагає від підприємства впровадження ефективних підходів до управління запасами, зокрема використання моделей економічного замовлення, впровадження системи «just-in-time» або застосування цифрових інструментів для моніторингу та аналізу стану запасів. Тому в сучасній економіці оптимізація виробничих запасів є важливим елементом управління ресурсами, що безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання. Зважаючи на це, розглянемо підходи сучасних науковців щодо розуміння сутності запасів, як специфічної економічної категорії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Аналіз сучасних наукових підходів до трактування поняття «запаси»

Автор	Визначення поняття «запаси»
Багрій К. Л.	«Запаси – це засоби виробництва, що надійшли на підприємство й ще не використовуються у виробничому процесі» [2].
Бержанір І. А.	«Запаси – це частина матеріальних ресурсів підприємства, які є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих, палива, тари й тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що становлять матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного виробничого циклу й повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції» [3].
Бутинець Ф. Ф.	«Запаси – це предмети праці (сировина, матеріали, комплектуючі вироби), призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб» [5].
Гриліцька А. В.	«Запаси – це товарно-матеріальні цінності, призначені для використання, але які тимчасово не використовуються, очікуючи надходження в процес виробничого споживання» [15].
Довга Т. А.	«Запаси – це матеріальні ресурси, що знаходяться на складах фірми (сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що комплектують вироби, паливо і пальне, тара і тарні матеріали, запасні частини для ремонту, інструменти та ін.), призначені для виробничого споживання, але що ще не поступили у виробництво» [17].
Ковальов В. В.	«Запаси – це частина оборотних засобів підприємства, що входить до їх складу: сировина, матеріали, МШП, незавершене виробництво, готова продукція та товари для перепродажу» [28].
Сопко В. В.	«Запаси – це накопичені ресурси, які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва» [60].
П(С)БО 9 «Запаси»	«Запаси – це активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством» [53].

Виходячи з достатньо широкої різноманітності підходів щодо розуміння витрат, як економічної категорії та на основі опрацьованих підходів до цього

розуміння спробуємо дати власне уніфіковане визначення даної дефініції. Запаси – сукупність матеріальних, енергетичних та інформаційних ресурсів, акумульованих суб'єктом господарювання у формі відкладеного споживання, які слугують одночасно амортизуючим буфером виробничо-економічного циклу та інструментом динамічної адаптації до коливань у зовнішньому і внутрішньому середовищах, забезпечуючи стратегічну стійкість і оперативну гнучкість у досягненні поставлених економічних цілей.

В практичному аспекті розуміння запасів здійснюється через їх сутнісну класифікацію, що є важливим інструментом управління, який дозволяє структурувати та систематизувати інформацію про ресурси підприємства для ефективного контролю, аналізу та оптимізації їх використання. Також вона забезпечує можливість адекватного планування, обліку та управління запасами, враховуючи специфіку їх використання у виробничих процесах та фінансовій діяльності. Однак, варто відзначити наявність різних підходів до класифікації запасів, що обумовлено багатогранністю функцій, які вони виконують у господарській діяльності, а також варіативністю їхнього складу та ролі у різних типах підприємств і галузях. При цьому кожен підхід відображає специфіку певного аспекту управління підприємством – фінансового, логістичного чи виробничого. Відтак, вибір конкретного підходу класифікації залежить від цілей аналізу та управління, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення завдань щодо оптимізації запасів.

Крім того, класифікація запасів сприяє встановленню пріоритетів в управлінні ними, що є ключовим для підтримання балансу між витратами на утримання запасів і ризиками, пов'язаними з їхнім дефіцитом. При цьому саме різні підходи до класифікації дозволяють адаптувати стратегії управління залежно від специфіки діяльності підприємства, особливостей ринкової кон'юнктури та технологічних процесів. Усе це формує основу для прийняття ефективних рішень щодо раціонального використання ресурсів підприємства. Відповідно, розглянемо існуючі підходи щодо класифікації запасів (рис. 1.1).

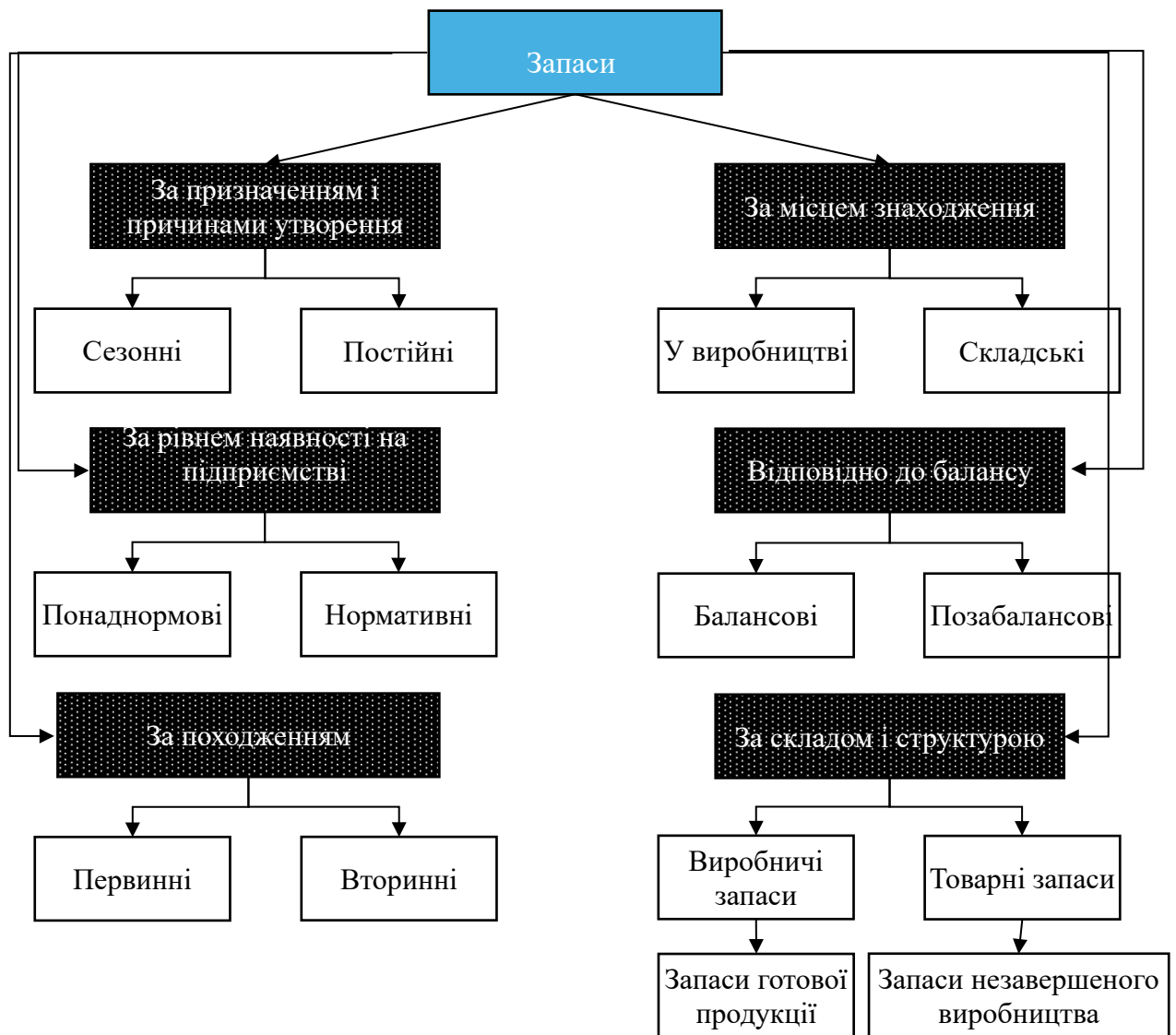

Рис. 1.1. Підходи до класифікації виробничих запасів підприємства

Примітка: побудовано на основі джерел [7; 13; 35]

Проте найбільш актуальною для аналізу господарської діяльності є виробничо-функціональна класифікація запасів.. Вона ґрунтується на розподілі матеріальних ресурсів за їхнім призначенням та роллю у бізнес-процесах. Такий підхід охоплює всі види матеріалів, які використовуються у процесі виробництва, обслуговування або забезпечення безперебійного функціонування підприємства. Крім того, виробничо-функціональна класифікація сприяє раціональному плануванню використання ресурсів, забезпечуючи оптимальне співвідношення між обсягом і структурою запасів. Завдяки цьому підприємство може більш ефективно контролювати витрати, уникати надлишків або дефіциту ресурсів, а також мінімізувати втрати від їхнього зберігання або старіння (рис.

1.2).

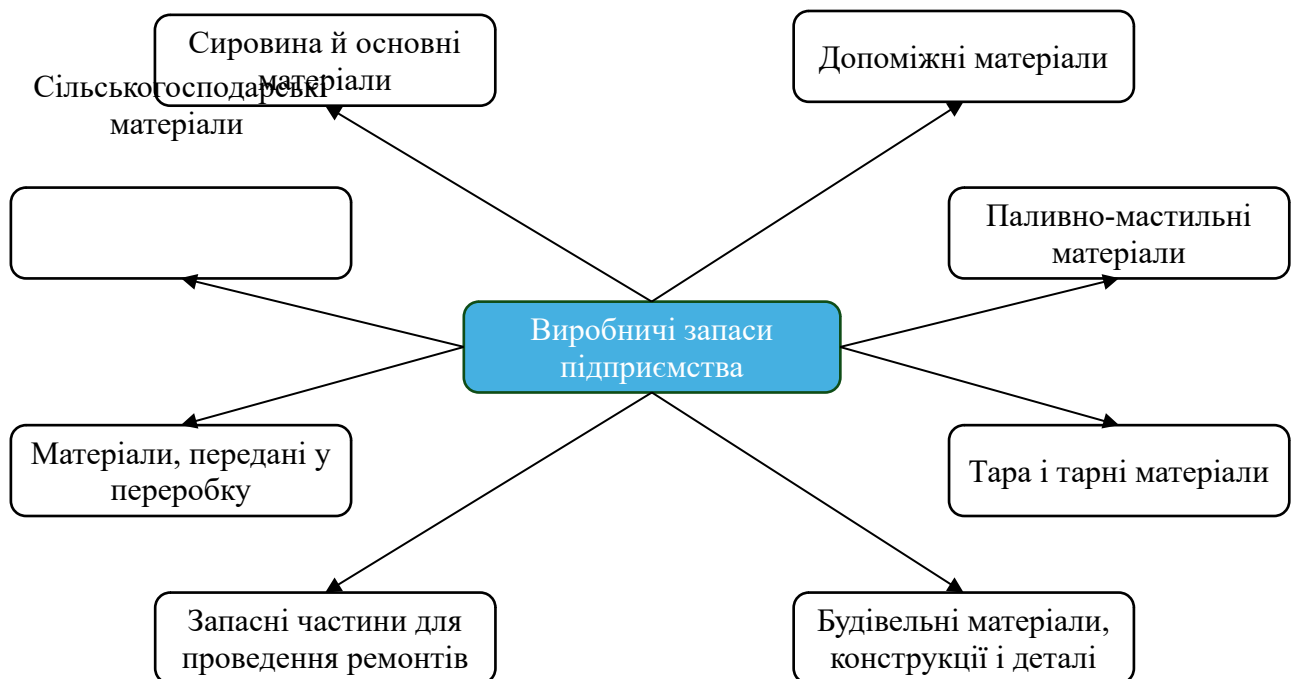

Рис. 1.2. Запаси підприємства за виробничо-функціональним призначенням

Примітка: побудовано на основі джерел [7; 13; 35]

Таким чином, приходимо до висновку, що виробничі запаси підприємства є ключовим елементом матеріально-технічної бази, який забезпечує безперервність виробничого процесу та впливає на ефективність господарської діяльності. Їх економічна сутність полягає у створенні матеріальної основи для виробництва та підтриманні стабільності підприємства в умовах ринкових коливань. Різноманітні підходи до трактування запасів розкривають їхню багатогранну роль у досягненні стратегічних і оперативних цілей. При цьому виробничо-функціональна класифікація запасів сприяє раціоналізації управління запасами, що є основою для стійкого розвитку підприємства.

1.2. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення в

управлінні вартістю виробничих запасів

Задля опрацювання даного розділу, було опрацьовану велику кількість документів, що спеціалізуються на регулюванні аудиторської перевірки виробничих запасів.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV – це нормативний документ, що визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [21].

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, що здійснюється на підприємстві. Керуючись основними положеннями П(С)БО 9 «Запаси», в бухгалтерському обліку визначено методику формування даних про запаси та розкриття інформації про них у фінансовій звітності. Нами надано характеристику та проведено систематизацію основних положень П(С)БО 9 (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні розділи П(С)БО 9 «Запаси»

№	Розділ	Зміст
1	2	3
1.	Загальні положення	Визначено сферу дії положення та наведено тлумачення термінів, що в ньому використовуються (пп. 1-4)
2.	Визнання та первісна оцінка запасів	Наведено порядок визнання запасів активами, класифікація запасів для цілей бухгалтерського обліку, порядок визначення первісної вартості запасів при їх надходженні (пп. 5-15)
3.	Оцінка вибуття запасів	Наведено характеристику методів оцінки запасів при вибутті, порядок списання вартості МШП (пп. 16-23)
4.	Оцінка запасів на дату балансу	Наведено порядок оцінки запасів на дату складання звітності (за первісною вартістю або чистою вартістю реалізації) та уцінки запасів (пп. 24-28)
5.	Розкриття інформації про запаси у Примітках до річної фінансової звітності	Зазначено інформацію, яку обов'язково слід наводити в Примітках до річної фінансової звітності (пп. 29)

Примітка: побудовано на основі джерел [6, с. 189].

Отже, розглянувши дану таблицю, можна ознайомитись з основними розділами П(С)БО 9 «Запаси», а саме загальні положення, визначення та первісна оцінка запасів, оцінка вибуття запасів, оцінка запасів на дату балансу

та розкриття інформації про запаси у примітках до річної фінансової звітності. Відповідно до методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку, запаси визначаються активами відповідно до підстав, що наведені у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Підстави визнання запасів активами

№	Критерії	Роз'яснення критерію
1	2	3
1.	Управлінські	контроль за запасами підприємство здійснює для якісного управління підприємству перейшли ризики, пов'язані з правом власності або правом повного господарського відання (оперативного управління) на придбані (отримані) запаси
2.	Ризикові	існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням
3.	Прибуткові	

Примітка: узагальнено на основі джерела [11].

Отже, є певні критерії, відповідно до яких запаси визначаються активами, а саме:

- управлінські;
- ризикові;
- прибуткові.

Відповідно до вимог п. 9 П(С)БО 9, первинною вартістю запасів є їх фактична собівартість, що складається із комплексу фактичних витрат, які охарактеризовано в табл.1.4.

Таблиця 1.4

Витрати, що є складниками фактичної собівартості запасів

№ з/п	Приклад витрат	Роз'яснення
1	2	3
1.	Договірні	суми, що сплачуються згідно із договором постачальнику (продавцю)
2.	Інформативні	суми, що сплачуються за інформаційні, посередницькі та інші подібні послуги у зв'язку з пошуком і придбанням запасів
3.	Митні	суми ввізного мита
4.	Податкові	суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству
5.	Організаційні	витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. До таких витрат належать прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші витрати підприємства на доопрацювання

		і підвищення якісно-технічних характеристик запасів
6.	Заготівельні	затрати на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати із страхування та відсотки за комерційний кредит постачальників

Примітка: власні узагальнення

Запаси, що визнаються активами, зараховуються на баланс за первісною вартістю, тобто вартістю на момент надходження, а саме історичною собівартістю. Під час звітного періоду первісна вартість не змінюється за виключенням випадків, що передбачаються П(С)БО 9 «Запаси» (зокрема, щодо уцінки запасів, які втратили свої якісні характеристики від довгого зберігання, морального старіння та з інших причин) [18].

Відповідно до джерел надходження запасів їх первісна вартість визначається різними способами (табл. 1.5).

Запаси підприємства відпускають зі складу підприємства на виробничі, господарські потреби, для переробки і в порядку реалізації надлишкових (неліквідних) запасів.

При відпуску запасів у виробництво, продажу та іншому вибутті їх оцінка здійснюється за одним із методів, що передбачені у П(С)БО 9 «Запаси» (табл. 1.2.) [18].

Оцінка виробничих запасів є відправним моментом їх обліку і реальною основою його побудови. Обов'язкове використання при оцінці єдиного грошового вимірника є одним з основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» вимірювання і узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці.

Оцінка виробничих запасів відіграє важливу роль в бухгалтерському обліку, оскільки від її якості безпосередньо залежать фінансові результати підприємства, а також показники його фінансового стану. Оцінка виробничих запасів регулюється П(С)БО 9 «Запаси» та здійснюється на трьох етапах їх

руху: при надходженні, при вибутті та на дату складання балансу.

Таблиця 1.5

Первісна вартість запасів залежно від виду їх надходження, відповідно до вимог П(С)БО 9 «Запаси»

№	Вид надходження	Первісна вартість
1	2	3
1.	Виготовлено на підприємстві	За собівартістю їх виробництва (згідно із П(С)БО 16 «Витрати»)
2.	Внесено до статутного фонду	За справедливою вартістю, погодженою із засновниками (учасниками) з урахуванням всіх витрат згідно П(С)БО 9 «Запаси»
3.	Отримано безоплатно	За справедливою вартістю
4.	Отримано в порядку обміну на подібні запаси	Отримані подібні запаси оцінюються за балансовою вартістю переданих по обміну запасів (якщо балансова вартість переданих запасів дорівнює справедливій вартості отриманих запасів). Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує справедливу вартість отриманих, то вони оприбутковуються за справедливою вартістю.
5.	Отримано в порядку обміну на неподібні запаси	За справедливою вартістю отриманих запасів
6.	Придбано підприємством за плату	Усі витрати, пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні до використання в запланованих цілях, в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> - сплачена постачальнику сума згідно з договором без непрямих податків, включаючи націнки, надбавки; - ввізне мито (для імпорту); - непрямі податки, що включені у їх вартість і не відшкодовуються підприємству; - транспортно-заготівельні витрати; - витрати зі страхування ризиків транспортування; - інші прямі витрати, пов'язані з придбанням запасів та доведенням їх до стану, в якому вони будуть придатні для використання у запланованих цілях

Примітка: побудовано на основі джерела [18].

В Україні, запаси оцінюють за фактичними витратами на їх придбання на момент отримання або використання запасів під час виробництва. У зарубіжній практиці до собівартості запасів не включають витрати, які не будуть відшкодовані покупцям [7].

Значно впливає на вибір методу оцінки ситуація, яка складається на ринку, де підприємство купує виробничі запаси та реалізує готову продукцію. При цьому важливе значення має вплив таких факторів, як зміна ціни на

виробничі запаси, а також зміна ціни і попиту на готову продукцію підприємства.

У процесі виконання дослідження та за результатами аналізу відповідних наукових джерел, проведено співставлення оцінки вибуття запасів згідно із П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси», результати якого наведено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Оцінка вибуття запасів згідно із П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси»

№	Методи визначення собівартості відповідно до П(С)БО 9 «Запаси»	Методи визначення собівартості відповідно до МСБО 2 «Запаси»
1	2	3
1.	Ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів	Метод конкретної ідентифікації
2.	Середньозваженої собівартості	Середньозваженої собівартості
3.	Собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО)	Метод за формулою «перше надходження – перший видаток» (ФІФО)
4.	Нормативних затрат	Метод стандартних (нормативних) витрат
5.	Ціни продажу	Метод роздрібних цін

Примітка: побудовано на основі джерела [7].

Таким чином, за результатами проведеного дослідження встановлено та обґрунтовано, що оцінка виробничих запасів є важливим складником організації їх обліку та вдалого управління, адже здійснює безпосередній вплив на формування показників результативності функціонування підприємства.

1.3. Зарубіжний досвід управління запасами в обліково-аналітичній діяльності підприємства

Насамперед слід зауважити, що в зарубіжних країнах оцінка виробничих запасів дещо відрізняється від оцінки в національному обліку України і має свої характерні особливості, обумовлені специфікою національної обліково-аналітичної роботи та нормативно-правової бази щодо її забезпечення (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Оцінка виробничих запасів в провідних зарубіжних країнах

№	Країна	Характеристика
1	2	3
1.	США	запаси оцінюються за фактичними втратами на їх придбання на момент отримання або використання запасів у процесі виробництва
2.	Польща	запаси оцінюються за цінами придбання, у випадку неможливості виявлення ціни запасів або при їх безоплатній передачі вони оцінюються за цінами на аналогічні або подібні запаси
3.	Німеччина	запаси оцінюються за найменшою величиною – за собівартістю або ринковою вартістю
3.	Франція	запаси оцінюються за собівартістю або ринковою вартістю
4.	Португалія	запаси оцінюються за ціною їх придбання або витратами на їх виробництво
5.	Італія	запаси оцінюються за найменшою з двох величин – первісною вартістю або чистою вартістю можливої реалізації
6.	Іспанія	запаси оцінюються за ціною їх придбання або витратами на їх виробництво, а ціна придбання включає суму, зазначену в рахунку постачальника, плюс додаткові витрати по збереженню запасів, включаючи податок з продажу
7.	Швейцарія	запаси оцінюються за найменшою з двох величин – первісною вартістю (витрати на придбання або виробництво) або чистою вартістю можливої реалізації

Примітка: власні узагальнення

Отже, за даними, наведеними в табл. 1.7, стає можливим аналізування специфіки оцінки виробничих запасів, в окремих провідних країнах Європи (Швейцарія, Іспанія, Італія, Португалія, Франція, Німеччина, Польща), а також США.

Окрім того, систематизацію методів оцінки запасів, що використовуються під час їхнього вибуття в розрізі зарубіжних країн, наведено у табл. 1.8. Таким чином, за результатами аналізування означеної таблиці можна стверджувати, що найпоширенішими методами обліку запасів в означених зарубіжних країнах є методи ФІФО, ЛІФО та середньої вартості.

Таблиця 1.8

Методи оцінки запасів при їх вибутті, що використовуються у провідних

зарубіжних країнах*

№	Країна	ФІФО	ЛІФО	Середньо- зваженої вартості	Чистої вартості реалізації	Інші
1	2	3	4	5	6	7
1.	Швеція	+	-	-	+	Метод проценту від виконання, метод завершення контракту
2.	Швейцарія	+	+	+	-	-
3.	Франція	+	-	+	+	-
4.	США	+	+	+	-	Роздрібний метод
5.	Португалія	+	+	+	-	Стандартна та спеціальна (ринкова) ціна базового запасу
6.	Німеччина	+	+	+	+	-
7.	Нідерланди	+	+	+	-	Метод базового запасу готових та незавершених робіт
8.	Люксембург	+	+	+	+	Фактичні витрати
9.	Італія	+	+	+	-	-
10.	Іспанія	+	+	+	-	-
11.	Греція	+	+	+	-	Метод базового запасу готових виробів
12.	Великобри- танія	+	+	+	+	-

Примітка: власні узагальнення

При перегляді нормативно-правової бази потрібно передивитись міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, адже національні стандарти з обліку були опрацьовані та створені на основі міжнародних з урахуванням національних особливостей економіки України тому П(С)БО 9 «Запаси» має ряд спільних моментів з Міжнародними стандартами фінансової звітності 2 «Запаси», а саме: - щодо умов визнання запасів і основних понять, пов'язаних з ними;

- рекомендації щодо використання методів оцінки запасів;
- розкриття інформації про запаси у формах фінансової звітності.

Проте, окремі відмінності між міжнародними та національними стандартами, що регламентують облік запасів наведено у табл. 1.9, 1.10, 1.11.

Відповідно до ПСБО №2 «Запаси», до собівартості не включаються витрати:

- понаднормові витрати і нестачі запасів;
- проценти за користування позиками;

- витрати на збут;
- загальногосподарські витрати;
- інші витрати.

Таблиця 1.9

Порівняння міжнародних на національних стандартів, що регламентують формування собівартості запасів

№	Формування собівартості згідно з П(С)БО 9 Запаси	Формування собівартості згідно з МСБО №2 «Запаси»
1	2	3
1.	При придбанні у постачальника: суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; транспортно - заготівельні витрати; інші витрати	Витрати на придбання – ціни придбання; мита, та інших податків; витрати на транспортування; вартості робіт з навантаження та розвантаження й інших витрат
2.	При виготовлені власними силами., витрати, що утворюють виробничу собівартість, визначену за П(С)БО 16 «Витрати»	Витрати на переробку, що безпосередньо пов'язанні з одиницею виробництва
3.	При внесенні до статутного капіталу	Інші витрати – якщо вони відбулися при доставці до їх теперішнього місця розпакування та приведення до теперішнього стану.
4.	При безоплатному отриманні	-
5.	При отриманні у результаті обміну на подібні активи	-
6.	При отриманні в результаті обміну на неподібні активи	-

Відповідно до МСБО №2 «Запаси», до собівартості не включаються:

- понаднормативні суми відходів матеріалів, оплата праці або інші виробничі витрати;
- витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного етапу виробництва;
- адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення у теперішній стан;
- витрати на продаж.

Порівняння міжнародних на національних положень стандартів, що регламентують облік запасів при їх витрачанні наведено у табл. 1.10.

Таблиця 1.10

Порівняння міжнародних на національних стандартів, що регламентують облік запасів при їх витрачанні

№	П(С)БО 9 Запаси	МСБО №2 «Запаси»
1	2	3
1.	Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО)	Метод конкретної ідентифікації,
2.	Ідентифікована собівартість	Середньозваженої собівартості
3.	Середньозважена собівартість	Метод за формулою «перше надходження – перший видаток» (ФІФО)
4.	Нормативні затрати	Метод стандартних (нормативних) витрат
5.	Ціни продаж	Метод роздрібних цін

Примітка: власні узагальнення

У даній таблиці наведено вимоги міжнародних та національних стандартів обліку, що регламентують обліковий процес при витрачанні запасів (П(С)БО 9 Запаси та МСБО №2 «Запаси»), у порівнянні.

Співставлення вимог міжнародних та національних стандартами, що регламентують облік запасів на дату балансу, наведено у табл. 1.11.

Таблиця 1.11

Порівняння міжнародних на національних стандартів обліку щодо відображення даних про запаси на дату балансу

№	П(С)БО 9 Запаси	МСБО №2 «Запаси»
1	2	3
1.	Первісна вартість	Чиста вартість реалізації
2.	Чиста вартість реалізації	-

Примітка: власні узагальнення

За результатами аналізування інформації, систематизованої в табл. 1.9, 1.10, 1.11, можна провести детальне порівняльне оцінювання міжнародних та національних стандартів обліку, відповідно до таких ознак: при надходженні; при витрачанні; на дату балансу.

Особливості методів оцінки запасів у провідних зарубіжних країнах систематизовано у табл.1.12.

Таблиця 1.12

Особливості методів оцінки запасів в провідних зарубіжних країнах

№	Країна	Особливості оцінки запасів
1	2	3
1.	Великобританія	- заборонено використовувати методи ФІФО та базового запасу. Довгострокові контракти за незавершеними проектами обліковуються за методами «частки виконання», «завершення контракту»
2.	Португалія	- запаси можуть оцінюватись наступним чином: облікова ціна визначається як продажна за винятком деякої норми прибутку. Також цей метод може використовуватись при обліку запасів в оптовій торгівлі.
3.	Іспанія	- запаси оцінюються за загальною фіксованою ставкою, якщо вони постійно оновлюються, а їх загальна вартість та структура змінюється несуттєво
4.	США	- при виконанні методу ЛІФО в обліковій політиці обов'язково потрібно визначити суму поточної відтворювальної вартості (вартості руху) запасів, а також вплив на результати діяльності зменшення партії запасів
5.	Італія	- при виконанні методу ЛІФО в обліковій політиці обов'язково потрібно визначити суму поточної відтворювальної вартості (вартості руху) запасів, а також вплив на результати діяльності зменшення партії запасів
6.	Швейцарія	- в консолідованій звітності запаси можна оцінювати на основі фактичних поточних витрат, відновлювальної вартості або на основі аналогічних витрат

Примітка: побудовано на основі джерела [16]

Підсумовуючи зауважимо, що копіювання міжнародних стандартів, не забезпечуючи належної адаптації їх до національних особливостей формування обліково-аналітичного процесу та специфіки діючого нормативної-правового поля і без врахування національних особливостей, на нашу думку, не принесе очікуваного позитивного ефекту, оскільки не зможе відповідати сучасним запитам суб'єктів господарювання. Означене надає підстави стверджувати, що вдале адаптування зарубіжного досвіду в реалії обліково-аналітичного забезпечення України потребує проведення ґрунтовного оцінювання можливих ризиків та розробки механізмів щодо їх мінімізації як у короткій, так й у віддаленій перспективі.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз галузі та економіко-організаційна характеристика діяльності підприємства

Досліджуваною в роботі галуззю є механічне оброблення та реалізація металевих виробів та інших супутніх виробів з металу для широкого вжитку. Динаміка зміни такої питомої ваги за 2015–2021 рр. у Волинській області свідчить про поступове нарощування потужностей щодо виготовлення металевих виробів у досліджуваному регіоні (рис. 2.1).

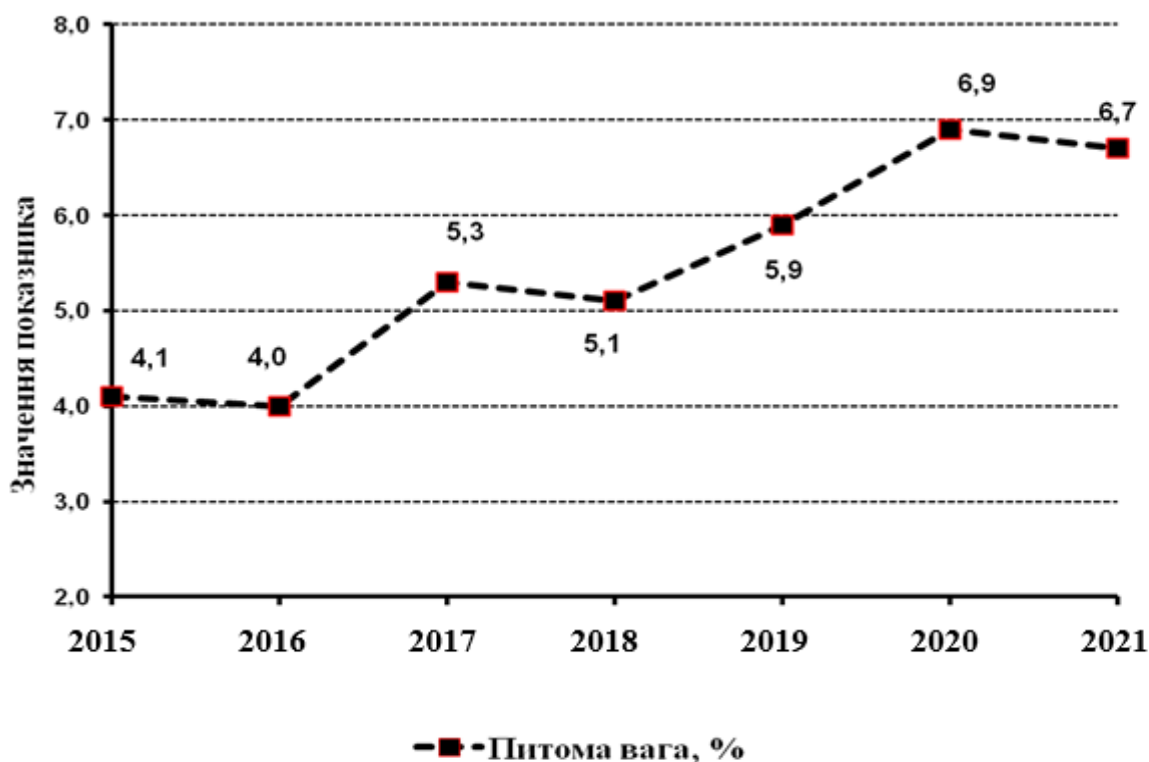

Рис. 2.1. Динаміка питомої ваги реалізованих металевих виробів та іншої металевої продукції у всій реалізованій промисловій продукції за 2015 – 2021 рр., Волинська область, %

Примітка: побудовано на основі статистичних даних

За результатами проведеного дослідження встановлено, що лише за 2015 – 2021 рр. питома вага виробництва металевих виробів в сукупному промисловому виробництві Волинської області зростає з 4,1 % до 6,9 %, тобто на 2,8 відсоткових пункти. Беззаперечно, що таке зростання не можна визначити, як стрімке, проте воно свідчить про поступове нарощування виробничих потужностей лідируючими товаровиробниками регіону.

Зауважимо, що виходячи із даних, які офіційно надає статистична служба у Волинській області, ми маємо змогу провести аналізування виключно усієї сукупності виробів із металу у період до повномасштабного вторгнення РФ в Україну, не виділяючи окремо механічну обробку металевих виробів.

Одним із господарюючих суб'єктів, діяльність яких пов'язана із механічним обробленням металевих виробів у Волинській області є Приватне підприємство «XXXXXXX». Скорочена назва підприємства – ПП «XXXXXXX».

Метою діяльності ПП «XXXXXXX» є механічна обробка та кріплення металевих виробів. Основними видами діяльності досліджуваного підприємства є виробництво, механічна обробка та реалізація металевих виробів, а також консультування з питань комерційної діяльності та надання рекламних послуг, та окрім того можливими є інші види діяльності у відповідності із чинними законодавчими вимогами.

На основі даних, що містяться в пасиві балансу, нами проаналізовано зміни в структурі власного і позикового капіталу базового підприємства, розмір залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Результати аналізу фінансових ресурсів ПП «XXXXXXX» за 2021 – 2023 рр. подано в табл. 2.1.

За результатами аналізу встановлено, що на ПП «XXXXXXX» за досліджуваний період значення коефіцієнта автономії було найвищим у 2021 році – 52,07 %. Протягом наступних років означений показник на базовому підприємстві зменшується і становить у 2022 р. і 2023 роках відповідно 0,38 та 0,43 одиниць власного виміру. Зменшення означеного показника обумовлюється

неможливістю базового підприємства виконати свої зовнішні зобов'язання на 100 % за рахунок використання власних коштів та показує зниження рівня незалежності його функціонування від залучених позикових коштів.

Таблиця 2.1

Динаміка фінансової стійкості ПП «XXXXXXXX» за 2021 – 2023 роки

Досліджувані показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+;-)		
				2022/ 2021рр.	2023/ 2022рр.	2023/ 2021рр.
1.Коефіцієнт фінансової автономії	0,52	0,38	0,43	-0,14	0,04	-0,09
2.Коефіцієнт фінансової залежності	0,48	0,62	0,57	0,14	-0,04	0,09
3.Коефіцієнт фінансового ризику	0,92	1,61	1,35	0,69	-0,26	0,43

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

Загальновідомо, що оберненим до коефіцієнта автономії є коефіцієнт фінансової залежності, який на ПП «XXXXXXXX» у 2021 р. становив 47,93 %, в 2022 р. – 61,65 %, а у 2023 році – 57,37 %, що відображає певне коливання питомої ваги залученого капіталу у загальній вартості авансованого капіталу базового підприємства у досліджуваному періоді. Перевищення означеного показника п'ятдесяти відсоткової межі у 2022 – 2023 рр. характеризує появу певних негативних тенденцій у діяльності базового підприємства, оскільки цей показник свідчить про зростання залежності ПП «XXXXXXXX» від зовнішнього позикового капіталу.

Коефіцієнт фінансового ризику на ПП «XXXXXXXX» за досліджуваний період найнижчий у 2021 р. – 92,04 %. Зауважимо, що коефіцієнт фінансового ризику відображає кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн. власного капіталу підприємства. У 2022 році означений показник на ПП «XXXXXXXX» зріс до 160,79 %, що свідчить про суттєве зростання фінансового ризику для базового підприємства. У 2023 році означений показник на базовому підприємстві залишився досить високим – 134,62 %, що показує

залежність ПП «XXXXXXXX» від залучених джерел та, відповідно, зменшення його фінансової автономії.

За результатами дослідження нами розраховано комплекс відносних показників ліквідності базового підприємства у досліджуваному періоді (табл. 2.2).

За результатами аналізу табл. 2.2 встановлено, що за 2021–2023 рр. гарантія погашення боргу на ПП «XXXXXXXX» є не високою, при цьому найвищий показник абсолютної ліквідності прослідковується у 2022 р. – 0,24, а для 2021 р. та 2023 р. означений показник перебуває приблизно на однаковому рівні із незначною тенденцією до зменшення (0,08 у 2021 р. та і 0,07 у 2023 р.) та відображає яку частину короткострокових зобов'язань може бути погашено за рахунок наявної готівки підприємства.

Таблиця 2.2

Динаміка відносних показників ліквідності ПП «XXXXXXXX»
за 2021 – 2023 рр.

Показники	Досліджуваний період, роки			Абсолютне відхилення		
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022/ 2021рр.	2023/ 2022рр.	2023/ 2021рр.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,08	0,24	0,07	0,16	-0,17	-0,01
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,61	0,73	0,55	0,12	-0,18	-0,06
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,97	0,96	1,03	-0,01	0,06	0,07

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

Для коефіцієнту швидкої (термінової) ліквідності зазвичай характерне нормативне співвідношення 0,7-1, проте якщо у складі оборотних активів значну частку займають кошти і їхні еквіваленти, то це співвідношення може бути меншим. Для базового підприємства найменшою величиною коефіцієнта швидкої ліквідності є у 2023 р. – 0,55, а найбільшою у 2022 р. – 0,73.

Для ПП «XXXXXXX» коефіцієнт поточної ліквідності за 2021–2023 рр. характеризується невисоким рівнем, який не досяг нормативного значення (1,5–2,5). Це свідчить про недостатню забезпеченість у досліджуваному періоді поточних зобов'язань базового підприємства його поточними активами, зокрема у 2023 р. на одну грошову одиницю поточних зобов'язань припадає 1,03 грошових одиниць поточних активів базового підприємства, що є найвищим показником у періоді, який розглядається.

Стійкий фінансовий стан підприємства в ринкових умовах значною мірою обумовлюється його діловою активністю. Нами розраховано основні показники ділової активності ПП «XXXXXXX» за 2021–2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки ділової активності ПП «XXXXXXX»
за 2021 – 2023 роки

Досліджувані показники	Значення показника			Абсолютне відхилення		
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022/ 2021 рр.	2023/ 2022 рр.	2023/ 2021 рр.
Коефіцієнт загальної оборненості капіталу	1,47	1,34	1,25	-0,13	-0,09	-0,22
Коефіцієнт оборненості мобільних засобів	3,34	2,47	2,11	-0,87	-0,36	-1,23
Коефіцієнт оборненості дебіторської заборгованості	6,33	4,75	4,31	-1,58	-0,44	-2,02
Середній термін обороту дебіторської заборгованості	56,87	75,79	83,52	18,92	7,73	26,65
Коефіцієнт оборненості кредиторської заборгованості	4,25	3,85	3,06	-0,40	-0,79	-1,19
Середній термін обороту кредиторської заборгованості	84,71	93,51	117,65	8,80	24,14	32,94
Фондовіддача основних засобів та інших позаоборотних активів	2,64	2,92	3,07	0,28	0,15	0,43
Коефіцієнт оборненості власного капіталу	2,83	3,05	3,10	0,22	0,05	0,27

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

За результатами аналізу, наведеного в табл. 2.3 нами встановлено, що коефіцієнт загальної оборотності капіталу ПП «XXXXXXX» у 2021 році становив 1,47 оборотів за період. У 2022 і 2023 році в порівнянні з 2021 р. означений показник зменшився до 1,34 і 1,25 оборотів відповідно. Тенденція до зниження означеного показника свідчить про уповільнення оборотності капіталу базового підприємства, що є негативним у його функціонуванні.

Протягом аналізованого періоду (2021–2023 рр.) коефіцієнт оборотності мобільних засобів на ПП «XXXXXXX» знизився з 3,34 до 2,11, що свідчить про уповільнення швидкості обороту мобільних засобів базового підприємства.

За 2021–2023 рр. на ПП «XXXXXXX» простежується зниження коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості з 6,33 у 2021 р. до 4,31 у 2023 р., що є свідченням зниження темпів оборотності розрахунків з дебіторами на базовому підприємстві та дозволяє зробити висновок про формування достатньо пільгової політики щодо розрахунків з дебіторами в аспекті термінів погашення такої заборгованості.

Встановлено, що термін погашення дебіторської заборгованості суттєво збільшився, тобто у досліджуваному періоді на базовому підприємстві значно уповільнились темпи розрахунків з дебіторами за реалізовану продукцію.

Розрахункові значення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості показують, що означений коефіцієнт за 2021–2023 рр. має тенденцію до зниження, зокрема: у 2021 році – 4,25, у 2022 р. – 8,85, у 2023 р. – 3,06. Виявлені результати дослідження є свідченням зменшення темпів розрахунків ПП «XXXXXXX» за кредиторською заборгованістю.

Середній термін обороту кредиторської заборгованості, який протягом 2021 – 2023 років зростав, свідчить про зростання терміну повернення боргів базовим підприємством. Зокрема, тривалість періоду обороту у 2021р. становила 84,7 днів, у 2022 р. – 93,51 днів, а у 2023 р. – 117,65 днів.

В підсумку зауважимо, що в цілому за результатами проведеного аналізу фінансовий стан базового підприємства у досліджуваному періоді можна визнати задовільним.

2.2. Організація обліку виробничих запасів підприємства

Бухгалтерський облік виробничих запасів на будь-якому підприємстві – це складна система з використанням взаємопов'язаних методів та принципів. Кожна складова облікового процесу виробничих запасів окремо відіграє свою важливу функцію та їх сукупність дає змогу відтворити чітку картину діяльності суб'єкта господарювання.

Найбільш достовірну інформацію про рух виробничих запасів здатна надати розгалужена система аналітичного обліку. Досліджуване підприємство відкриває аналітичні рахунки залежно від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом. Найбільш типовими розрізами аналітики виступають наступні: склади, матеріально відповідальні особи, групи запасів.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться в розрізі їх найменувань або однорідних груп, за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника. Кожному найменуванню виробничих запасів привласнюється коротке числове позначення (номенклатурний номер), яке записують до спеціального реєстру – номенклатури-цінника де також вказують одиницю виміру та облікову ціну запасу.

Для правильного ведення аналітичного обліку виробничих запасів слід дотримуватися основних вимог: 1). кількість аналітичних рахунків визначається потребами підприємства та його видом діяльності; 2). виробничі запаси обліковуються в натурально-вартісному виразі; 3). аналітичний облік ведеться в картках або відомостях; 4). в кінці звітної періоду здійснюється звірка аналітичних рахунків з синтетичними.

Комірник за кожним видом запасів веде картку складського обліку. Всі картки складського обліку формують картотеку, яку веде матеріально відповідальна особа.

Щомісяця бухгалтерія складає Відомість витрачання у розрізі покупців про використання матеріалів по груповій номенклатурі (в натуральних і грошовому вимірниках), на підставі якого роблять відповідні облікові записи на

списання використаних матеріалів.

При відпуску матеріалів у виробництво досліджуване підприємство дотримується наступних вимог:

- запаси обліковуються за вагою, обсягом, масою у суворій відповідності з нормативами витрат на визначений обсяг виробництва;
- відпуск, як правило, здійснюється в межах попередньо встановлених лімітів;

В процесі здійснення підприємством своєї діяльності відбувається вибуття виробничих запасів. Типові проведення з обліку їх вибуття на ПП «XXXXXXX» наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків щодо обліку вибуття виробничих запасів
на базовому підприємстві

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Списано виробничі запаси на витрати, які пов'язані з виправленням браку	24	20
Списано виробничі запаси на витрати, пов'язані з освоєнням виробництва нових видів продукції	39	20
Списано виробничі запаси на загальновиробничі витрати	91	20
Списано виробничі запаси на адміністративні витрати	92	20
Списано виробничі запаси на витрати, пов'язані із збутом продукції	93	20
Відображено собівартість реалізованих виробничих запасів	943	20
Відображено суму уцінки виробничих запасів	946	20

Визначену суму відхилення від облікових цін списують з кредиту аналітичного рахунка «Транспортно-заготівельні витрати» на дебет тих самих рахунків, на які протягом місяця були списані запаси за обліковими цінами (тобто дебет рахунків 23, 91, 92, 93).

Інформація, яка знаходиться в прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в регістрах синтетичного та аналітичного обліку методом подвійного запису. В бухгалтерії

узагальнюється отримана від комірника аналітична інформація про рух запасів. При цьому використовуються рахунки бухгалтерського обліку та синтетичні реєстри (журнали-ордери та відомості). Станом на перше число місяця, в бухгалтерії підприємства, у спеціальній оборотно-сальдовій відомості виводиться залишок по кожному рахунку запасів. Первинні документи з обліку надходження та оприбуткування виробничих запасів їх характеристика та призначення наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Первинні документи щодо обліку надходження виробничих запасів
на базовому підприємстві

№	Назва документа	Призначення документа
1.	Товарно-транспортна накладна (ф. № 1- ТН)	комбінований документ, що надає наступну інформацію: відомості про вантаж, вантажно – розвантажувальні роботи, інша інформація
2.	Рахунок-фактура	розрахунковий документ, що виписується постачальником на ім'я покупця на кожен партію відвантажених запасів
3.	Накладна на відпуск товарно – матеріальних цінностей	документ є підставою для списання товарно – матеріальних цінностей, для оприбуткування їх підприємством - одержувачем і для дозволу на вивіз із території підприємства постачальника, а також для їх складського, оперативного і бухгалтерського обліку
4.	Довіреність (ф. № М – 2)	застосовуються для одержання виробничих запасів під постачальника через довірену особу
5.	Акт закупки товарно - матеріальних цінностей	застосовується при закупівлі запасів підзвітними особами підприємствами
6.	Журнал обліку вантажів	застосовується для реєстрації транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів та оприбуткуванням їх
7.	Прибутковий ордер (ф. № М - 4)	застосовується для обліку матеріалів, що надходять на підприємство від постачальників або з переробки
8.	Акт про приймання матеріалів (ф. № М – 7)	документ складається у випадках розбіжностей за кількістю і якістю виробничих запасів, що надійшли, із даними супровідних документів (пред'явлених до оплати) і є підставою для пред'явлення претензій постачальнику й оприбуткування виробничих запасів, що надійшли. Застосовується також у разі приймання запасів, що надійшли без документів

Отже, з наведеної таблиці бачимо, яку кількість документів необхідно скласти лише по надходженню та для оприбуткування запасів, що вимагає від

бухгалтера чіткої організація не лише ведення обліку запасів а й власного діловодства. Ця необхідність виникає для всіх груп первинних документів щодо обліку виробничих запасів.

У процесі господарської діяльності може виникнути ситуація, коли зникає потреба в певних видах матеріальних запасів. У таких випадках підприємства можуть реалізовувати такі запаси.

Кореспонденції щодо обліку реалізації виробничих запасів на базовому підприємстві подано в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Кореспонденції щодо обліку реалізації виробничих запасів на базовому підприємстві

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1.	Отримано передоплату за матеріали	311	681
2.	Відображено податкові зобов'язання щодо ПДВ	643	641
3.	Відображено відвантаження матеріалів і дохід від х реалізації	377	712
4.	Відображено списання раніше нарахованих податкових зобов'язань щодо ПДВ	712	643
5.	Списано облікову вартість реалізованих матеріалів	943	201
6.	Списано на фінансовий результат собівартість реалізованих запасів	791	943
7.	Списано на фінансовий результат доходи від реалізації запасів	712	791
8.	Відображено взаємне зарахування заборгованостей	681	377

Виробничі запаси є однією з найбільших складових собівартості продукції, робіт, послуг. Від правильності ведення обліку запасів залежить достовірність даних про отримання підприємством прибутку та безпосереднє збереження цих активів.

Для раціонального управління запасами на досліджуваному підприємстві визначають раціональну величину виробничих та товарних запасів шляхом умілого маневрування ними; впроваджують нові прогресивні системи управління виробничими запасами; вдосконалюють процес нормування шляхом встановлення науково обґрунтованих норм та нормативів; покращують організацію постачання, в тому числі шляхом встановлення чітких договірних

умов постачання та оптимального вибору постачальників.

2.3. Аналіз виробничих запасів підприємства

Для визначення впливу основних факторів на матеріаломісткість продукції (робіт, послуг) на ПП «XXXXXXXX» нами розроблено аналітичну табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка матеріаломісткості продукції ПП «XXXXXXXX» за 2021 – 2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2022 від 2021р.		Відхилення 2023 від 2022р.	
				абсол., тис.грн.	відн., %	абсол., тис.грн.	відн., %
А	1	2	3	4	5	6	7
1. Обсяг продукції, тис. грн.	98629	112306	110067	13677	13,87	-2239	-1,99
2. Матеріальні витрати, тис. грн.	68126	78482	79716	10356	15,2	1234	1,57
3. Матеріаломісткість	1,45	1,43	1,38	-0,02	-1,16	-0,05	-3,51
4. Матеріаловіддача	0,69	0,70	0,72	0,01	1,17	0,03	3,64
5. Перевитрата (+) чи економія (-) матеріалів у результаті зміни матеріаломісткості, тис. грн.	X	-1317,2	-4003,61	X	X	X	X
6. Зміна випуску продукції в результаті зміни її матеріаломісткості, тис. грн.	X	-920,47	-2899,59	X	X	X	X

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

Як видно з наведеної таблиці матеріаломісткість в 2022 р. знизилась на 1,16 %, а в 2023 році зменшилась на 3,51 % , що є позитивним для даного підприємства, адже відбувається зменшення витрат матеріалів на одиницю виробленої продукції.

З метою наочного відображення динаміки випуску готової продукції та

понесених на її виготовлення матеріальних витрат на ПП «XXXXXXXX» за 2021 – 2023 рр. нами розроблено та подано рис. 2.2.

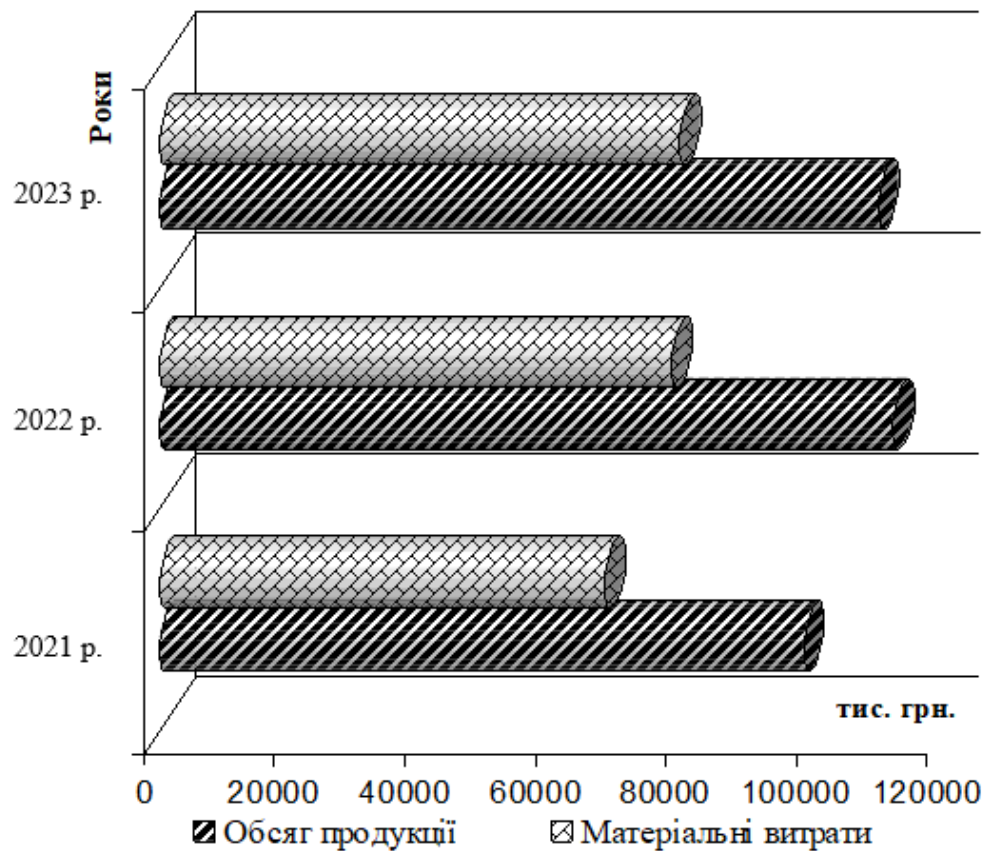

Рис. 2.2. Динаміка обсягу готової продукції та понесених на її виготовлення матеріальних витрат на ПП «XXXXXXXX» за 202 –2023 рр.

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

Для визначення економії чи перевитрати матеріалів за рахунок зниження чи збільшення матеріаломісткості продукції, необхідно абсолютне відхилення матеріаломісткості помножити на матеріальні витрати базового періоду. Звідси, відносна економія матеріалів на ПП «XXXXXXXX» у 2022 р. становила 1317,2 тис. грн., а відносна економія матеріалів у 2023 р. складала 4003,6 тис. грн.

Додатковий випуск продукції визначено шляхом множення перевитрат матеріалів на матеріаловіддачу базового періоду або ділення перевитрат на матеріаломісткість продукції. У 2022 році на ПП «XXXXXXXX» додатковий випуск продукції становив 920,47 тис. грн., а у 2023 році він склав 2899,59 тис. грн.

Важливим аспектом аналізу матеріаломісткості є визначення впливу факторів на витрати матеріальних ресурсів та на випуск продукції. Для цього нами розраховано умовну величину обсягу випущеної продукції при матеріальних витратах за 2022 рік і матеріаломісткості 2021 року: $78\,482 / 1,45 = 54\,125,52$ (тис. грн.).

В результаті аналізу виявлено, що умовна величина обсягу випущеної продукції при матеріальних витратах за 2023 р. і матеріаломісткості 2022 р. на ПП «XXXXXXX» становила 55 745,45 (тис. грн.).

В результаті проведення аналітичних розрахунків за допомогою одного із методів елімінування – ланцюгових підстановок, можна зробити комплекс таких висновків:

а) збільшення обсягу випуску продукції у 2022 році порівняно з 2021 роком на 13 677 тис. грн. відбулось під впливом наступних факторів:

- зменшення матеріаломісткості на 0,02 збільшило обсяг випуску продукції.

б) обсяг випущеної продукції у 2023 році в порівнянні з 2022 роком зменшився на 2 239 тис. грн., на що вплинули наступні фактори:

- збільшення матеріальних витрат на 1 234 тис. грн. зменшили випуск продукції;

- зменшення матеріаломісткості продукції на 0,05 зменшило обсяг випуску продукції.

Отже, зменшення обсягу випуску продукції свідчить про необхідність прискорення обороту оборотних активів (виробничих запасів). Таким чином, прискорення оборотності оборотних активів у формуванні операційного прибутку є дуже високою і пояснює необхідність управління цим процесом, адже це впливає й на збільшення випуску продукції.

Нами проведено аналізування стану і динаміки виробничих запасів в складі виробничої собівартості реалізованої продукції підприємства (табл. 2.8).

За результатами аналізу встановлено, що у 2022 р. порівняно з 2021 р. матеріальні затрати в складі виробничої собівартості реалізованої продукції

зросли на 10 356 тис. грн., в той час, як у 2023 р. їх кількість зросла лише на 1 234 тис. грн.

Таблиця 2.8

Аналіз матеріальних затрат в складі виробничої собівартості на
ПП «XXXXXXX» за 2021 – 2023 рр.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2022 р. від 2021 р.		Відхилення 2023 р. від 2022 р.	
				абс, тис. грн.	відн. ,%	абс, тис. грн.	відн., %
1. Матеріальні затрати в складі виробничої собівартості реалізованої продукції, тис. грн.	68126	78482	79716	10356	15,20	1234	1,57
2. Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	76991	88020	92683	11029	14,33	4663	5,30

Примітка: побудовано на основі звітності підприємства

Необхідно зауважити, що для скорочення частки сировини і матеріалів в собівартості продукції ПП «XXXXXXX» рекомендується провести комплекс таких заходів:

- 1) раціональне використання сировини, матеріалів, палива електроенергії;
- 2) скорочення відходів і втрат;
- 3) впровадження нових видів економій матеріалів і замінників;
- 4) комплексне використання сировини і матеріалів.

Для характеристики ефективності управління запасами використовують коефіцієнт оборотності запасів і показник протяжності обороту.

Коефіцієнт оборотності запасів зберігає негативну тенденцію до зниження, (за 2021 – 2023 рр. він зменшився на 1,7), що є свідченням відносного збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва та певного зменшення попиту на готову продукцію.

В цілому, чим вищий коефіцієнт оборотності, тобто менший період оборотності запасів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні засоби, тим

стійкіший фінансовий стан підприємства. Таким чином, у досліджуваному періоді найбільш ліквідну структуру оборотні засоби на базовому підприємстві мали у 2021 році, найменш ліквідну – у 2023 році.

В підсумку виявлено, що протягом досліджуваного періоду відбулося часткове зростання величини запасів підприємства. Оскільки виробничі запаси займають суттєву питому вагу в структурі оборотних активів, стабілізація діяльності підприємства значною мірою залежить від їх стану, ефективного використання та оптимізації їх обороту. Тому ПП «XXXXXXXX» має нормувати оборотні активи, визначаючи мінімальний (оптимальний) рівень оборотних активів, необхідний підприємству для забезпечення стабільної роботи.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Шляхи покращення організації внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства

Раціональна організація внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства, як відомо, є однією з ключових умов забезпечення ефективного його функціонування. З огляду на високий рівень вартості матеріально-технічних ресурсів, оптимізація їх використання безпосередньо впливає на кінцеві фінансові результати підприємства, забезпечуючи стабільність його діяльності. Однак, у багатьох випадках недоліки організації контролю зумовлюють ризики втрати запасів, що потребує впровадження більш досконалих підходів та механізмів спостереження за ефективністю їх господарського використання.

Таким чином, основна мета вдосконалення внутрішнього контролю виробничих запасів полягає у формуванні цілісної системи, яка дозволяє оперативно виявляти та попереджати зловживання, контролювати витрати, а також забезпечувати актуальність облікової інформації. Тому визначення ключових напрямів удосконалення системи внутрішнього контролю виробничих запасів, враховуючи особливості сучасного економічного середовища, є одним із головних завдань обліково-аналітичного та управлінського апарату підприємства.

Одним із базових напрямів такого удосконалення є застосування принципів комплексності, системності та адаптивності. Комплексний підхід передбачає залучення всіх рівнів управління для моніторингу руху запасів та забезпечення узгодженості між обліковими даними й фактичними залишками.

Принцип системності визначає необхідність інтеграції контролю в загальну систему управління підприємством, що дозволяє уникнути дублювання функцій та оптимізувати витрати.

У свою чергу, адаптивність означає здатність системи внутрішнього контролю оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також враховувати специфіку господарської діяльності підприємства. Такий підхід передбачає регулярний перегляд нормативних документів, адаптацію облікових політик та процедур до нових умов господарювання.

На практиці вдосконалення внутрішнього контролю виробничих запасів здійснюється поетапно, з врахуванням необхідності вдосконалення усієї системи управління запасами. В конкретному розумінні впровадження досконалої системи контролю потребує реалізації кількох етапів, кожен із яких має свої цілі та задачі. *Зокрема, на першому етапі здійснюється аналіз існуючих процедур внутрішнього контролю з виявленням їхніх слабких сторін, що* включає оцінку точності облікових записів, частоти інвентаризації, повноти внутрішніх регламентів.

Другий етап передбачає формування необхідної внутрішньої нормативної бази для контролю, яка включає розробку відповідних посадових інструкцій, регламентів обліку та процедур інвентаризації. Важливим компонентом цього етапу є визначення зон відповідальності кожного підрозділу та створення системи взаємодії між ними.

На третьому етапі запроваджується автоматизація процесів контролю та моніторингу, що знижує ймовірність помилок людського фактору. Зокрема, це передбачає впровадження спеціалізованих цифрових та інформаційних програмних продуктів для формування звітності про рух запасів та їх залишків у реальному часі.

Четвертий етап передбачає навчання персоналу, залученого до процесів внутрішнього контролю. При цьому важливо забезпечити для працівників необхідний рівень знань у сфері основ методології внутрішнього контролю,

нормативних актів та правил обліку запасів, що є критичними для забезпечення ефективної роботи системи (рис. 3.1).

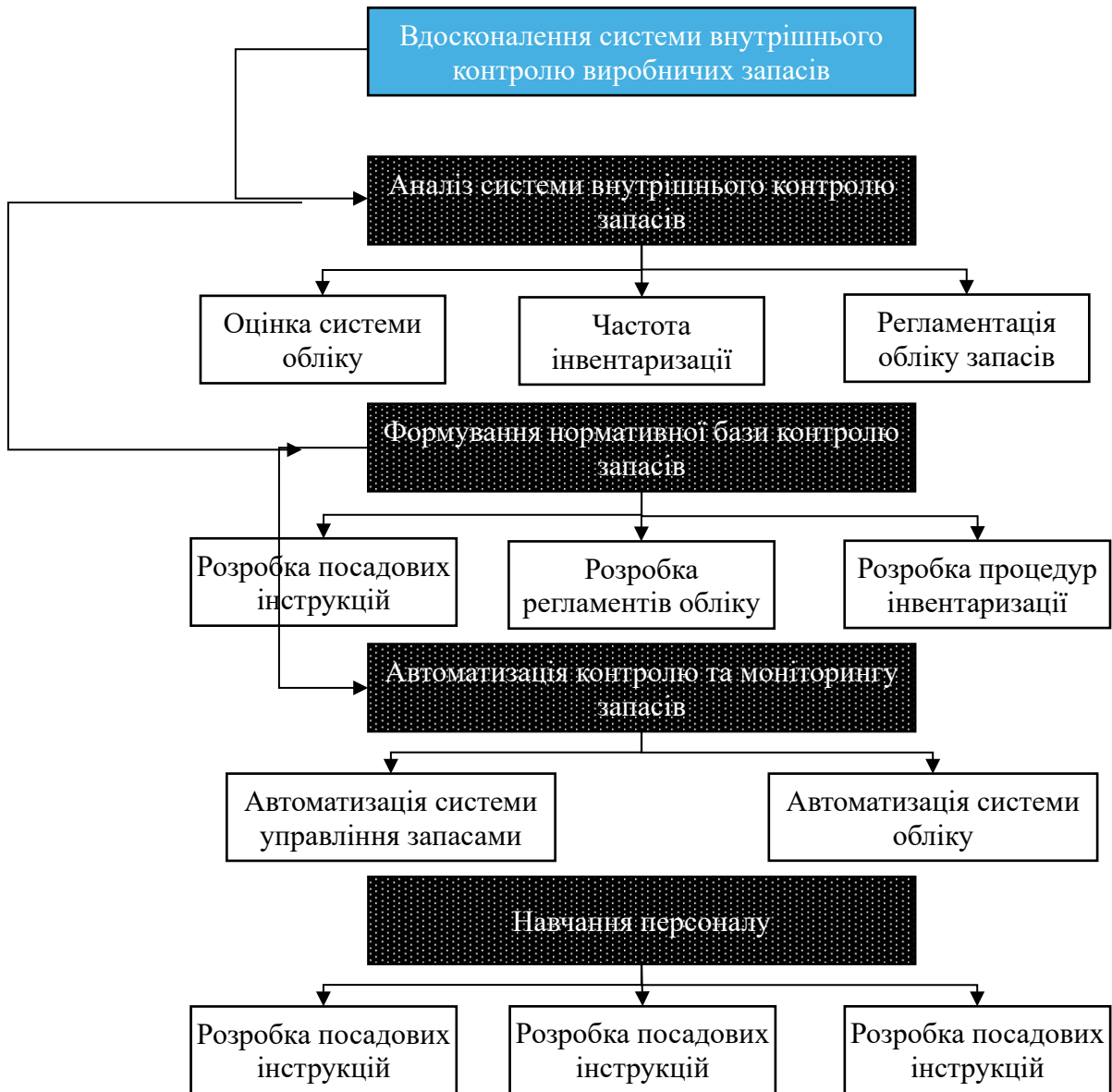

Рис. 3.1. Схема щодо формування порядку вдосконалення внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства

Примітка: власні узагальнення

На практиці реалізація визначених принципів вдосконалення системи контролю запасів може бути реалізована виключно за допомогою спеціалізованих методів контролю та визначених управлінським апаратом особливостей оцінки ефективності такого контролю.

При цьому, як відомо, до основних методів контролю запасів належать документальний контроль, вибіркова інвентаризація, аудит процесів закупівлі та списання. Відповідно, документальний контроль забезпечує перевірку відповідності первинної документації даним бухгалтерського обліку, а вибіркова інвентаризація дозволяє оперативно виявляти недоліки у зберіганні запасів або ймовірні зловживання у даній сфері.

Оцінка ефективності внутрішнього контролю проводиться на основі кількісних і якісних показників. До кількісних показників належать рівень втрат від псування запасів, зменшення витрат на управління запасами, частота помилок в обліку. Якісні показники включають задоволеність керівництва підприємства результатами контролю та швидкість прийняття рішень на основі отриманих даних (рис. 3.2).

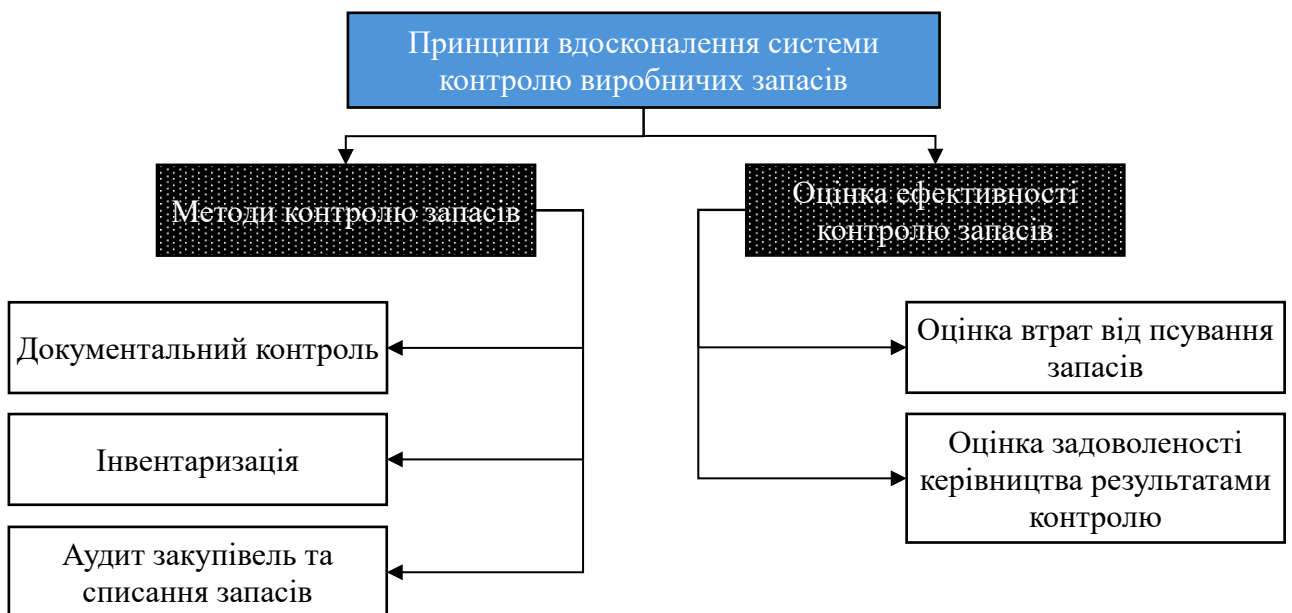

Рис. 3.2. Методи контролю та оцінки виробничих запасів підприємства

Примітка: розроблено автором

Як бачимо, вдосконалення методів контролю та оцінки виробничих запасів підприємства сприяє підвищенню ефективності контролю завдяки оптимізації процесів моніторингу та управління ресурсами. При цьому сучасні методи дозволяють забезпечити оперативність отримання інформації про стан запасів, їхній рух та залишки. Це створює передумови для своєчасного

виявлення можливих відхилень або втрат запасів матеріальних цінностей. Крім того, удосконалення системи документального контролю та впровадження вибіркової інвентаризації дає змогу суттєво підвищити точність облікових даних, знижуючи ризик помилок і підвищує результативність аналізу системи запасів суб'єкта господарювання.

Необхідно також зазначити, що одним із сучасних напрямів удосконалення системи контролю запасів підприємства є впровадження багатофункціонального ризик-орієнтованого підходу. Його застосування дозволяє зосереджувати контрольні заходи саме на тих операціях, які мають найбільший вплив на підсумкові результати діяльності підприємства. В практичному аспекті це реалізується шляхом аналізу ризиків, визначення критичних точок у процесах управління запасами та формування відповідного управлінського плану дій для нейтралізації ризиків та загроз.

Для забезпечення дієвості ризик-орієнтованого підходу важливо інтегрувати систему управління ризиками у внутрішній контроль підприємства, що включає проведення регулярної ідентифікації ризиків, оцінки їхнього впливу та моніторинг реалізації заходів із їх мінімізації. Інтеграція такої системи у внутрішній контроль підприємства є ключовою умовою для забезпечення дієвості ризик-орієнтованого підходу, оскільки дозволяє комплексно та своєчасно реагувати на потенційні загрози, що впливають на виробничі запаси. Зокрема, така інтеграція забезпечує систематичне виявлення, оцінку та моніторинг ризиків, пов'язаних із закупівлею, зберіганням та використанням запасів, що дозволяє зосередити ресурси на найбільш критичних аспектах, запобігаючи втратам і зниженню ефективності господарських операцій.

Система управління ризиками створює механізми для визначення зон підвищеного ризику, таких як об'єкти з високою частотою відхилень чи збитків, та пропонує відповідні коригувальні заходи. Інтеграція також сприяє узгодженості внутрішніх регламентів і процедур контролю з реальними умовами господарювання, підвищуючи їхню адаптивність. Водночас ризик-

орієнтований підхід знижує витрати на контроль, дозволяючи уникнути дублювання функцій та забезпечити стратегічний фокус на ключових процесах. Наслідком цього є загальне підвищення ефективності системи внутрішнього контролю, яке сприяє стабільності господарської діяльності підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльне співставлення традиційного та ризик-орієнтованого підходів до управління запасами підприємства

Параметри	Традиційний підхід	Ризик-орієнтований підхід
Мета контролю	Виявлення помилок у документації	Попередження ризиків та оптимізація процесів
Об'єкти контролю	Усі операції з запасами	Критичні операції з високим ризиком
Частота контролю	Регламентована та періодична	Гнучка, залежно від рівня ризику
Пріоритетність процесів	Рівномірно розподілена	Сфокусована на найбільш ризикованих аспектах
Методи аналізу	Загальні регламентовані процедури	Поглиблений аналіз ризиків та оцінка впливу
Ресурси контролю	Високі, незалежно від ризиків	Раціональні, залежно від критичності об'єктів
Реакція на зміни	Пасивна, із затримкою у часі	Активна, швидке реагування

Примітка: сформовано на основі джерел [13; 23; 35]

Отже, результатом вдосконалення системи внутрішнього контролю є зменшення втрат виробничих запасів, підвищення точності облікової інформації та зниження витрат на їх управління. Крім того, ефективна система внутрішнього контролю створює передумови для своєчасного прийняття управлінських рішень, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, приходимо до висновку, що удосконалення організації внутрішнього контролю виробничих запасів є багатокомпонентним процесом, який потребує комплексного підходу та врахування специфіки діяльності підприємства. Застосування сучасних методів контролю дозволяють значно підвищити ефективність управління запасами, мінімізувати втрати та забезпечити стабільний розвиток підприємства у довгостроковому періоді.

3.2. Напрями удосконалення та раціоналізації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства

Управління виробничими запасами є одним із ключових елементів ефективного функціонування підприємства, оскільки воно забезпечує безперебійність виробничих процесів, оптимізацію витрат і підвищення конкурентоспроможності. У сучасних умовах господарювання, які характеризуються високою нестабільністю ринкової кон'юнктури, необхідністю швидкої адаптації до змін попиту і жорсткою конкуренцією, актуальність вдосконалення управління виробничими запасами зростає. Основними напрямами такого вдосконалення традиційно виступає інтеграція цифрових технологій, оптимізація процесів обліку, аналізу та контролю, а також застосування комплексного підходу до управління.

Одним із першочергових завдань вдосконалення є створення ефективної моделі управління виробничими запасами, яка б враховувала специфіку діяльності підприємства, обсяги виробництва, сезонність попиту, структуру постачань та інші чинники. Основою такої моделі має стати збалансування між рівнем запасів, що гарантує безперебійність виробничих процесів, і витратами на їх зберігання, які повинні бути мінімізовані. В умовах сучасного розвитку технологій така модель має базуватися на використанні автоматизованих систем управління запасами, інтегрованих у загальну інформаційну систему підприємства.

Вдосконалення управління запасами передбачає запровадження концепції адаптивного управління, яка полягає в здатності системи управління оперативно реагувати на зміни зовнішніх і внутрішніх умов на основі аналізу даних про обсяги продажів, швидкість обігу запасів, сезонні коливання тощо. Застосування аналітичних інструментів, таких як прогнозування попиту, дозволяє підприємству більш точно визначати необхідні обсяги закупівель і оптимізувати розподіл запасів між складськими підрозділами. При цьому важливо забезпечити впровадження інтегрованих систем управління запасами,

які поєднують функції моніторингу, обліку, аналізу та контролю і дають змогу не тільки відстежувати наявні залишки у режимі реального часу, але й автоматично формувати замовлення на поповнення запасів на основі прогнозів та аналізу динаміки споживання. Завдяки цьому знижується рівень перевищення або нестачі запасів, що безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємства.

Відповідно, для вдосконалення системи управління запасами необхідно запровадити на підприємстві таку модель, яка б включала у себе наступні ключові елементи система збору та обробки даних про запаси, механізм прогнозування попиту, система автоматичного формування замовлень, аналітичний інструментарій для оцінки ефективності, підсистеми управління ризиками.

Центральним елементом такої моделі повинна бути інтегрована інформаційна система, у якій би об'єднувалися усі зазначені компоненти в єдиний управлінський контур. Саме така система здатна забезпечити оперативну взаємодію між різними підрозділами підприємства, підвищуючи швидкість і точність прийняття рішень у сфері управління запасами (рис 3.3).

Впровадження запропонованої моделі управління виробничими запасами підприємства потребує послідовного підходу, який включає підготовчі заходи, адаптацію системи до специфіки діяльності підприємства та інтеграцію всіх її елементів у єдину інформаційну структуру. Для успішної реалізації цієї моделі необхідно врахувати особливості підприємства, поточний стан його управлінських процесів та наявність ресурсів для проведення змін. Зміст визначених на рис. 3.3 складових передбачає поетапно-модульну їх реалізацію, наслідком якої і стане побудова інтегрованої моделі управління запасами.

На першому етапі необхідно провести глибокий аналіз існуючих підходів до управління запасами, що включає оцінку рівня автоматизації, ефективності облікових процесів, відповідності запасів нормативам, а також ідентифікацію основних проблем. При цьому важливо врахувати такі показники, як динаміка руху запасів, середній час обігу, витрати на зберігання та втрати через

надмірний рівень запасів або дефіцит тощо.

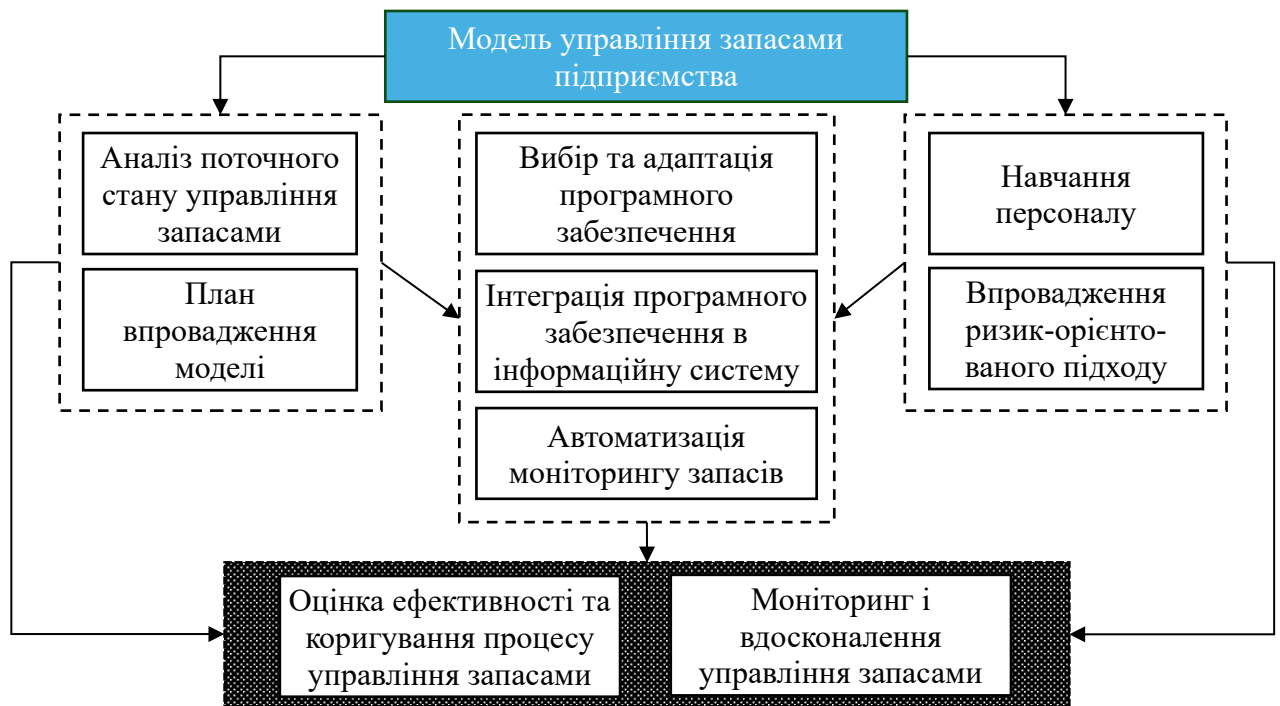

Рис. 3.3. Схематична візуалізація інтегрованої моделі удосконалення елементів управління запасами підприємства

Примітка: власні узагальнення

На основі проведеного аналізу формується детальний план впровадження моделі, який повинен передбачати часові рамки, необхідні ресурси та відповідальних осіб щодо реалізації завдань. При цьому важливо передбачити періодичність етапів тестування, навчання персоналу та поступової інтеграції нових елементів системи для мінімізації ризиків.

Другий етап передбачає, що для реалізації моделі необхідно вибрати відповідне програмне забезпечення, яке включає інструменти моніторингу запасів, прогнозування попиту, автоматичного формування замовлень та аналітичні модулі. Система має бути адаптована до специфіки діяльності підприємства, зокрема до особливостей логістичних процесів, структури складу та асортименту товарів.

Обрані програмні продукти повинні бути інтегровані з існуючими системами обліку, фінансового планування та управління логістикою. Це

забезпечить єдиний інформаційний простір, який дозволить підприємству отримувати оперативну та достовірну інформацію про всі аспекти управління запасами.

Автоматизація моніторингу запасів передбачає впровадження технологій моніторингу запасів у реальному часі (RFID-технології, штрих-кодування тощо). Такі системи дозволяють швидко отримувати інформацію про стан залишків, рух товарів та їх розташування. В той же час, завдяки автоматизації зменшуються помилки, спричинені людським фактором, а також скорочується час на проведення інвентаризації.

Третій етап передбачає, що успішне впровадження нової моделі неможливе без навчання співробітників, які будуть працювати з новими інструментами. Це зумовлює необхідність технічного навчання з використання програмного забезпечення та інструктажі щодо нових процедур управління запасами. На цьому етапі важливо забезпечити підтримку персоналу на етапі адаптації до нових умов роботи.

Також у рамках пропонованої моделі необхідно розробити та впровадити систему управління ризиками, яка дозволить виявляти критичні точки у процесах управління запасами. Це передбачає необхідність аналізу можливих загроз, визначення зон підвищеного ризику та розробку заходів для їх нейтралізації на засадах ризик-орієнтованого підходу.

Завершальний етап розпочинається з оцінки ефективності та коригування процесів, коли після впровадження моделі необхідно постійно оцінювати її ефективність за ключовими показниками, до яких варто віднести точність прогнозів, швидкість обігу запасів, рівень витрат на зберігання. На основі аналізу цих показників будуть вноситися корективи щодо роботи системи, адаптуючи її до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Після впровадження моделі управління запасами важливо забезпечити постійний моніторинг її функціонування, що передбачає регулярне оновлення програмного забезпечення, аналіз змін у попиті та коригування алгоритмів управління запасами тощо. Такий підхід дасть змогу підтримувати систему в

актуальному стані, забезпечуючи її функціональну відповідність сучасним вимогам (рис. 3.4).

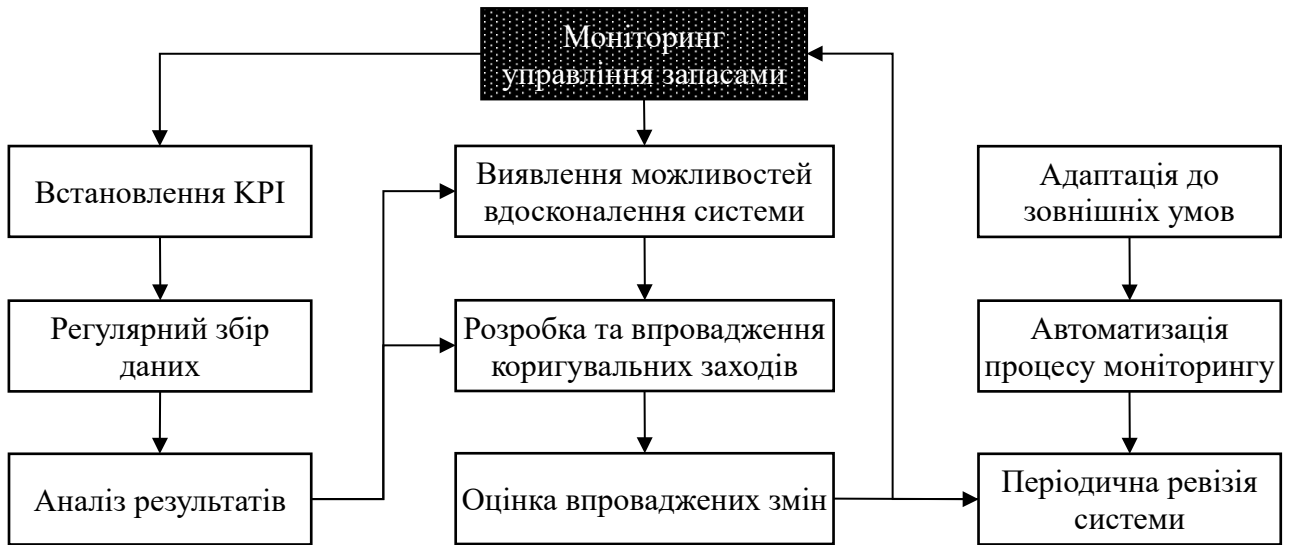

Рис. 3.4. Порядок проведення моніторингу та покращення інтегрованої системи управління запасами підприємства

Примітка: власні узагальнення

Таким чином, впровадження запропонованої моделі управління запасами підприємства передбачає послідовну реалізацію ключових етапів, які забезпечують її адаптацію до потреб підприємства. Це дозволить створити ефективну систему, що оптимізує управління ресурсами та дозволить суб'єкту господарювання знизити витрати і підвищити власну конкурентоспроможність.

Необхідно зазначити і такий нюанс, що управління запасами повинне бути тісно пов'язане з іншими аспектами управлінської системи підприємства, такими як фінансовий контроль, логістика, виробниче планування, управління якістю тощо. Це пов'язано з тим, що повнофункціональна інтеграція управління запасами з фінансовими модулями дозволяє контролювати витрати, пов'язані з закупівлею, транспортуванням і зберіганням товарів. А це, у свою чергу, створює передумови для точного бюджетування та ефективного використання фінансових ресурсів. Однак практично врахування таких факторів властиве уже для повнофункціональних систем бухгалтерського обліку, які націлені на аналітичний супровід усієї господарської діяльності

підприємства, тому виділяти їх як окремі складові системи управління запасами недоцільно.

Отже, розглянуті напрями удосконалення управління виробничими запасами підприємства демонструють важливість інтегрованого підходу до цього процесу, що базується на впровадженні сучасних технологій, адаптивних методів та комплексної моделі управління. Управління запасами є стратегічно важливим аспектом діяльності підприємства, оскільки забезпечує безперервність виробничих процесів, оптимізацію витрат та підвищення конкурентоспроможності, що особливо актуально в умовах динамічних змін ринкової кон'юнктури.

Запропонована модель управління виробничими запасами передбачає використання інтегрованої інформаційної системи, яка об'єднує всі ключові компоненти управління запасами в єдиний управлінський контур. Вона забезпечує оперативну взаємодію між різними підрозділами підприємства, дозволяє відстежувати рух запасів у реальному часі, прогнозувати попит і формувати замовлення на поповнення запасів. Завдяки цьому значно знижується рівень перевищення або дефіциту запасів, що позитивно впливає на загальну ефективність діяльності підприємства.

Особливу увагу в моделі приділено адаптивному управлінню, яке дозволяє оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Застосування сучасних аналітичних інструментів, таких як прогнозування попиту та оцінка ефективності процесів, сприяє оптимізації витрат, пов'язаних із зберіганням та транспортуванням запасів, а також підвищує точність управлінських рішень. При цьому управління запасами повинне бути інтегроване з іншими аспектами управлінської системи підприємства.

Таким чином, вдосконалення управління виробничими запасами на основі запропонованої моделі дозволяє підприємству підвищити ефективність своєї діяльності, знизити витрати та забезпечити конкурентоспроможність. Інтеграція сучасних технологій, адаптивних підходів і аналітичних

інструментів дозволить сформувати умови для раціонального використання ресурсів і стабільного розвитку суб'єкта господарювання.

Окрім того, деталізація окремих субрахунків щодо обліку виробничих запасів надасть змогу спростити отримання бухгалтерської інформації про їх ефективне використання в процесі виробничої діяльності підприємства. Рекомендації щодо використання додаткових субрахунків з обліку виробничих запасів наведено на рис. 3.5.

Нами запропоновано відкрити додаткові групи аналітичних рахунків для обліку сировини й матеріалів: 20151 «Основна сировина», 20152 «Додаткова сировина», 20153 «Допоміжні матеріали», 20154 «Зворотні відходи».

За чинною методикою	Рекомендований варіант	
Сировина і матеріали	Сировина	Матеріали
		Основні
		Допоміжні матеріали
Купівельні напівфабрикати	Купівельні напівфабрикати	Зворотні відходи
		Напівфабрикати власного виробництва
Паливо	Паливо	Купівельні напівфабрикати
		На виробничі цілі
		На технологічні цілі
Тара і тарні матеріали	Тара	На перепродаж
		Одноразового використання
Будівельні матеріали	Будівельні матеріали	Багаторазового призначення
		Матеріали власного виробництва
Матеріали, передані в переробку	Матеріали	Купівельні матеріали
		Матеріали власного виробництва
Запасні частини	Запасні частини	Купівельні матеріали
		На виробничі цілі
Інші матеріали	Інші матеріали	На енергетичні цілі
		Власного виробництва
		Купівельні матеріали

Рис. 3.5. Схема рекомендацій щодо деталізації структури рахунку 20 «Виробничі запаси»

Примітка: власні узагальнення

Заготівля виробничих запасів передбачає цілу низку заходів, які необхідні для її ефективного проведення. У зв'язку з цим нами запропоновано здійснювати організацію процесів заготівлі сировини і матеріалів для цілей обліку і контролю над такими етапами:

- запровадження реєстру постачальників виробничих запасів;

- вибір постачальників та укладення контрактів на заготівлю;
- доставка та вхідний контроль якості заготовленої сировини.

Процес заготівлі сировини і матеріалів, а також витрати, пов'язані із транспортуванням, мають знайти відображення в обліку. На підприємствах для накопичення інформації про транспортно-заготівельні витрати використовують різні рахунки. Нами запропоновано використовувати рахунок 210 «Витрати на придбання виробничих запасів» та, відповідно, субрахунки, наведені до нього в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Рекомендовані аналітичні субрахунки до пропонованого рах. 201 «Витрати на придбання виробничих запасів»*

Код субрахунку	Назва аналітичного рахунку
210.1	Транспортно-заготівельні витрати
210.2	Оплата праці вантажникам
210.3	Витрати на ремонт приймального пункту
210.4	Витрати на відрядження робітників із укладанням договорів
210.5	Семінари
210.6	Витрати на зберігання виробничих запасів
210.7	Інші витрати

Примітка: власні узагальнення

Саме така схема обліку, на нашу думку, сприятиме ефективному внутрішньогосподарському управлінню діяльністю підприємства і забезпечить контроль над договорами поставок, надходженням якісної сировини та формуванням витрат на виробництво.

3.3. Використання сучасних професійних програмних продуктів для раціоналізації внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства

Сучасний розвиток цифрових технологій значно трансформував підходи до організації внутрішнього контролю на підприємствах, особливо в частині управління виробничими запасами. При цьому удосконалення методів контролю потребує інтеграції інноваційних програмних продуктів, які

сприяють автоматизації виробничих процесів, підвищенню точності облікової інформації та скороченню часу на виконання контрольних операцій. Тому використання таких програмних рішень є об'єктивною необхідністю в умовах зростання обсягів даних, складності логістичних операцій та вимог до прозорості систем управління.

В даному аспекті необхідно зазначити, що важливою складовою раціоналізації системи внутрішнього контролю є використання аналітичних інструментів, які дозволяють обробляти великі обсяги даних та оцінювати ризики. Такі програмні продукти забезпечують формування прогнозів щодо залишків запасів, оптимізацію їх обсягів і виявлення критичних точок у логістичних процесах. Відповідні аналітичні модулі при цьому дозволяють виявляти неефективні ділянки роботи на основі аналізу відхилення від нормативів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. На практиці вони часто інтегруються з іншими обліковими системами, забезпечуючи повну прозорість управління запасами.

Окремо варто відзначити застосування технологій моніторингу запасів у режимі реального часу, які сприяють оперативному виявленню відхилень, пов'язаних з надлишком запасів або їх нестачею. При цьому інтеграція технологій типу RFID дозволяє керівництву підприємства отримувати інформацію про рух запасів на складі без необхідності ручного втручання, що суттєво знижує ризик помилок. Сучасні рішення також забезпечують відстеження строків придатності та умов зберігання запасів, що особливо важливо для підприємств, які працюють із товарами, які швидко псуються, або мають специфічні вимоги до умов зберігання.

При використанні автоматизованих програмних продуктів окрему увагу необхідно приділити питанням забезпечення безпеки інформації про виробничі запаси. Сучасні цифрові системи дозволяють чітко розмежовувати доступ до даних залежно від ролей співробітників. Це знижує ймовірність несанкціонованого доступу або маніпуляцій із даними, сприяючи прозорості та об'єктивності контролю. Завдяки впровадженню модулів авторизації й аудиту

дій користувачів стає можливим відстеження внесених змін і відповідальності за них.

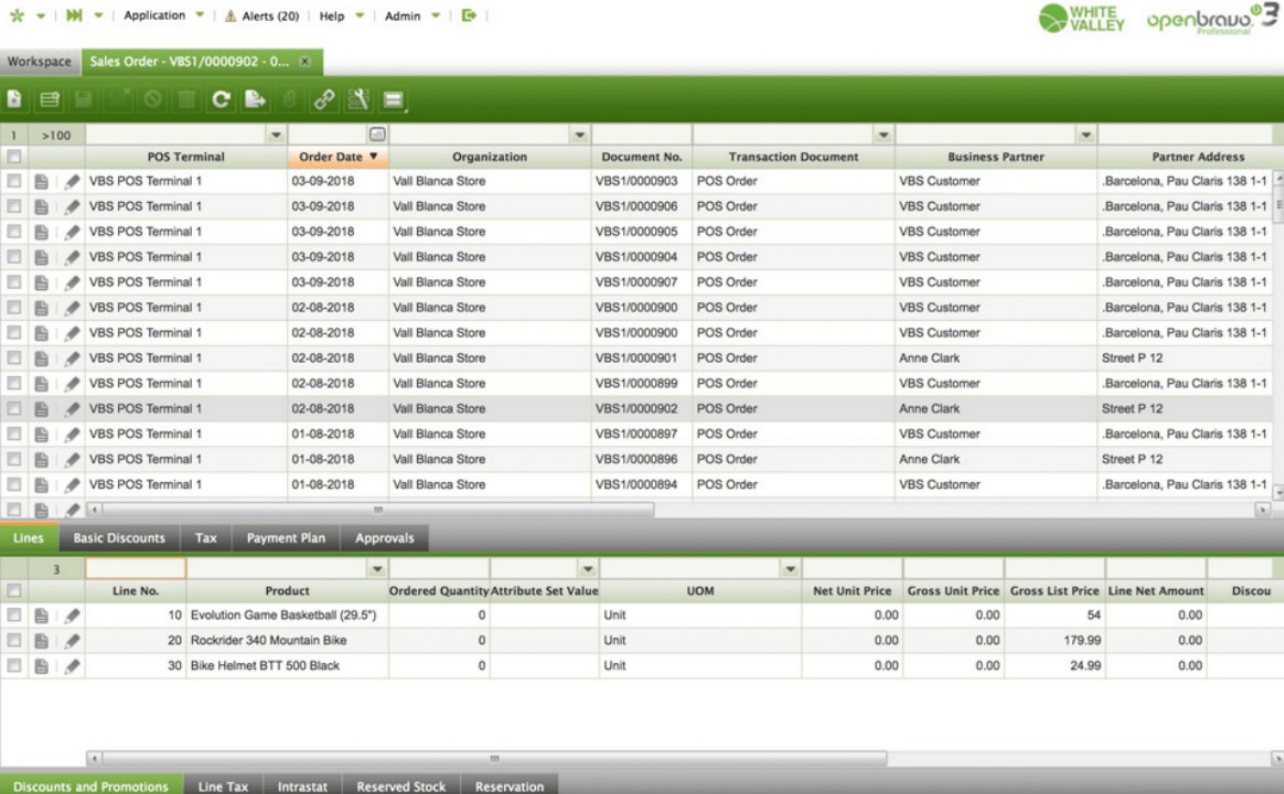
Ефективність використання програмних продуктів оцінюється за такими показниками, як точність облікових даних, швидкість виконання контрольних операцій, зниження кількості помилок та витрат на облік. При цьому автоматизація контролю запасів забезпечує значне скорочення часу на виконання виробничих операцій і підвищує продуктивність праці персоналу. Водночас, регулярний моніторинг ефективності впроваджених програмних продуктів дозволяє своєчасно їх оновлювати або адаптувати до нових умов господарювання.

В даний час одним з найбільш ефективних програмних продуктів, який може використовуватись для підвищення ефективності функціонування системи управління запасами є Openbravo. Дане програмне рішення побудоване за модульним принципом, який дозволяє адаптувати дану систему під індивідуальні потреби підприємства. При цьому суб'єкт господарювання може вибирати лише необхідні функціональні блоки, що знижує витрати на впровадження даної системи. У свою чергу, в процесі розвитку бізнесу система має здатність легко розширюватися за рахунок додавання нових модулів для автоматизації більш складних операцій. Такий підхід дозволяє визначити Openbravo у якості універсального рішення як для малого, так і для середнього та великого бізнесу.

Однією з ключових функціональних переваг Openbravo є моніторинг запасів у режимі реального часу, який дозволяє підприємству швидко отримувати інформацію про стан залишків, рух товарів та рівень запасів. Така прозорість знижує ризик надлишку чи дефіциту матеріальних цінностей, забезпечуючи оптимальне планування закупівель і мінімізацію витрат. Водночас система підтримує автоматизацію інвентаризації через інтеграцію з сканерами штрих-кодів або RFID-технології. Це дозволяє зменшити час і трудомісткість інвентаризації, мінімізувати помилки людського фактору, наслідком чого є забезпечити високої точності та достовірності облікових

даних.

Разом з тим, Openbravo достатньо легко інтегрується з стандартними бухгалтерськими програмами, логістичними платформами та аналітичними інструментами, що забезпечує формування єдиного інформаційного простору для підприємства і спрощує процес управління даними. Наслідком цього є зниження ризику дублювання інформації та загальне підвищення ефективності бізнес-процесів (рис. 3.6).

The screenshot displays the Openbravo software interface. At the top, there is a navigation bar with icons for home, application, alerts (20), help, and admin. The main workspace shows a 'Sales Order - VBS1/0000902 - 0...' with a toolbar containing various icons. Below this is a table listing order details:

POS Terminal	Order Date	Organization	Document No.	Transaction Document	Business Partner	Partner Address
VBS POS Terminal 1	03-09-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000903	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	03-09-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000906	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	03-09-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000905	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	03-09-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000904	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	03-09-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000907	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	02-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000900	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	02-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000900	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	02-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000901	POS Order	Anne Clark	Street P 12
VBS POS Terminal 1	02-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000899	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	02-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000902	POS Order	Anne Clark	Street P 12
VBS POS Terminal 1	01-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000897	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1
VBS POS Terminal 1	01-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000896	POS Order	Anne Clark	Street P 12
VBS POS Terminal 1	01-08-2018	Vall Blanca Store	VBS1/0000894	POS Order	VBS Customer	.Barcelona, Pau Claris 138 1-1

Below the table, there are tabs for 'Lines', 'Basic Discounts', 'Tax', 'Payment Plan', and 'Approvals'. The 'Lines' tab is active, showing a table of line items:

Line No.	Product	Ordered Quantity	Attribute Set Value	UOM	Net Unit Price	Gross Unit Price	Gross List Price	Line Net Amount	Discou
10	Evolution Game Basketball (29.5")	0		Unit	0.00	0.00	54	0.00	
20	Rockrider 340 Mountain Bike	0		Unit	0.00	0.00	179.99	0.00	
30	Bike Helmet BTT 500 Black	0		Unit	0.00	0.00	24.99	0.00	

At the bottom, there are tabs for 'Discounts and Promotions', 'Line Tax', 'Intrastat', 'Reserved Stock', and 'Reservation'.

Рис. 3.6. Скрін робочого вікна, що відображає інтеграцію системи управління запасами Openbravo із зовнішніми базами даних

Необхідно зазначити специфічну особливість Openbravo, котрі полягає у використанні відкритого коду, що дозволяє розробникам адаптувати систему до унікальних потреб підприємства. Така гнучкість надає можливість модифікації функціоналу програми відповідно до специфіки діяльності суб'єкта господарювання, що забезпечує максимально можливу ефективність у процесах управління запасами. В той же час автоматизація процесів обліку та контролю

запасів через Openbravo дозволяє підприємству зменшити витрати на ручну працю та підвищити точність облікових операцій, що важливо для підприємств із великим обсягом операцій і складською структурою запасів.

Таким чином, бачимо, що Openbravo є ефективним інструментом для оптимізації управління запасами, оскільки забезпечує високу точність обліку, прозорість операцій і можливість адаптації під потреби будь-якого бізнесу.

Втім на практиці підприємства застосовують інтеграцію не окремих спеціалізованих програм управління запасами, а інтегрують їх до уже існуючих обліково-аналітичних систем. Такий підхід дозволяє поступово вдосконалювати усю систему управління підприємством, а також сприяє нарощенню інформаційно-аналітичних потужностей даної системи. Тому комбіноване впровадження програмних засобів у систему контролю запасів дозволяє підприємству досягти суттєвого скорочення витрат через оптимізацію операцій і підвищення точності обліку. Відповідно, автоматизація процесів обліку та моніторингу забезпечує зменшення кількості помилок, що сприяє зниженню втрат через невідповідності у існуючих базах даних або неправильний розподіл запасів.

Необхідно також зазначити, що інтеграція програмних рішень дає змогу підприємству відстежувати рух запасів у режимі реального часу, що дозволяє керівництву швидше реагувати на зміни у попиті або потребах виробництва. Наслідком такого підходу є скорочення витрат, пов'язані з надмірними закупівлями або зберіганням непотрібних товарів на складі, і сприяє більш ефективному використанню складських площ. Таким чином, автоматичний контроль за термінами придатності та умовами зберігання допомагає уникнути втрат через псування матеріальних або товарних цінностей.

Програмні продукти для аналітики, інтегровані з інструментами обліку, дозволяють підприємству проводити глибокий аналіз витрат і оптимізувати процеси управління запасами. Зокрема, завдяки прогнозуванню попиту та аналізу динаміки споживання можна уникнути перевищення необхідного рівня запасів, зменшуючи витрати на їх закупівлю та утримання. Тому використання

сучасних інструментів дозволяє підприємству підвищити ефективність інвентаризації, а комбінування рішень для мобільного доступу з автоматичним скануванням значно скорочує час на проведення інвентаризаційних робіт і знижує витрати на залучення додаткового персоналу. Крім того, це забезпечує оперативність отримання результатів і своєчасність коригування даних, що надзвичайно важливо в умовах динамічних змін бізнес-середовища.

Таким чином, об'єднання програмних засобів у сфері контролю запасів з іншим обліковим функціоналом сприяє інтеграції даних в єдину систему, що дозволяє уникати дублювання інформації і скорочувати витрати на її обробку. Це також створює передумови для більш ефективного управління всією логістичною системою підприємства, включаючи процеси закупівлі, зберігання і відвантаження продукції. Загалом, комбіноване впровадження програмних засобів не тільки забезпечує зниження операційних витрат, але й сприяє підвищенню прозорості та керованості системи запасів. Це допомагає підприємству більш раціонально використовувати ресурси, мінімізувати втрати і підвищити загальну ефективність своєї діяльності.

Таким чином, приходимо до висновку, що використання сучасних професійних програмних продуктів для раціоналізації процесу внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства є важливим інструментом підвищення ефективності управління запасами. Сучасний розвиток цифрових технологій дозволяє трансформувати традиційні підходи до контролю, забезпечуючи автоматизацію, підвищення точності облікових даних і скорочення часу на виконання контрольних операцій. Автоматизація процесів обліку та моніторингу запасів сприяє зменшенню кількості помилок і втрат, які можуть виникати через невідповідності в облікових системах або недоліки в управлінні складськими операціями. Застосування технологій моніторингу запасів у реальному часі дозволяє оперативно реагувати на зміни в рівні залишків, уникаючи надлишків або дефіциту. Загалом, впровадження сучасних програмних продуктів сприяє не лише оптимізації управління запасами, але й покращенню загальної ефективності операційної діяльності підприємства. Такі

рішення створюють умови для раціонального використання ресурсів, мінімізації втрат і підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах динамічного бізнес-середовища.

ВИСНОВКИ

В результаті теоретичного опрацювання проблематики вдосконалення організації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства підсумовано основні напрямки підвищення ефективності управління ними в сучасних умовах господарювання. Розглянуто різні аспекти вдосконалення облікової, аналітичної та контрольної функцій підприємства, що дає змогу оптимізувати використання матеріально-технічних ресурсів, забезпечити прозорість операцій і мінімізувати витрати.

Зростання коефіцієнта вибуття основних засобів ПП «XXXXXXX» з 0,02 у 2022 р. до 4,37 в 2023 р. характеризує збільшення інтенсивності виведення з дії на базовому підприємстві об'єктів основних засобів, які втратили свою споживчу вартість. Разом з тим, часткове зростання коефіцієнта оборотності власного капіталу на ПП «XXXXXXX», який у 2022 р. становив – 2,83, у 2023 р. – 3,05, а у 2023 р. – 3,10, свідчить про певне зростання ефективності використання власного капіталу у цьому періоді. Окрім того, це є свідченням прискорення оборотності власного капіталу, а тому, як наслідок – зростання прибутковості функціонування базового підприємства у досліджуваному періоді.

Визначено, що раціональна організація внутрішнього контролю виробничих запасів є ключовою складовою стабільної роботи підприємства. Удосконалення методів контролю дозволяє підвищити точність облікових даних, виявляти та попереджати зловживання, а також оптимізувати витрати на управління запасами. Впровадження комплексного, системного та адаптивного підходів до внутрішнього контролю створює ефективний механізм моніторингу та управління, що враховує специфіку діяльності підприємства й динаміку зовнішнього середовища.

Доведено, що сучасні професійні програмні продукти відіграють ключову роль у раціоналізації процесу управління виробничими запасами. Інтеграція

цифрових рішень, таких як RFID, автоматизація інвентаризації та використання аналітичних інструментів, сприяє підвищенню прозорості управлінських процесів, зменшенню витрат і помилок, пов'язаних із людським фактором. Програмні рішення забезпечують оперативність моніторингу залишків, аналізу даних та прийняття управлінських рішень, що позитивно впливає на загальну ефективність діяльності підприємства.

Розглянуто напрями вдосконалення управління виробничими запасами спрямовані на створення інтегрованої моделі управління, що об'єднує всі ключові компоненти в єдиний інформаційний простір. Використання адаптивного підходу дозволяє системі швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, а впровадження ризик-орієнтованого підходу мінімізує ризики та забезпечує концентрацію ресурсів на найважливіших аспектах діяльності. Такі підходи створюють умови для зниження витрат, оптимізації процесів і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Визначено підхід до вдосконалення організації обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами підприємства, який дає змогу сформувати інтегровану систему, яка відповідає сучасним вимогам ринкового середовища. Управління запасами є ключовим аспектом діяльності підприємства, оскільки забезпечує безперервність виробничих процесів, оптимізацію витрат і підвищення конкурентоспроможності. Особливу увагу приділено підвищенню ефективності внутрішнього контролю, впровадженню цифрових технологій і розробці адаптивної моделі управління.

Запропоновано удосконалення внутрішнього контролю запасів на основі створення системи, яка базується на принципах комплексності, системності й адаптивності. Комплексний підхід передбачає залучення всіх рівнів управління для моніторингу руху запасів і забезпечення їх раціонального використання. Інтеграція контролю в загальну систему управління дозволяє уникнути дублювання функцій і підвищує ефективність взаємодії між підрозділами. Адаптивність, у свою чергу, забезпечує гнучкість системи, що дозволяє їй оперативно реагувати на зміни зовнішніх і внутрішніх умов, знижуючи ризики втрат і збоїв у роботі.

Досліджено принципи впровадження сучасних професійних програмних продуктів для раціоналізації процесу внутрішнього контролю запасів дозволило суттєво знизити витрати та підвищити точність облікових даних. Застосування технологій моніторингу в реальному часі, автоматизації інвентаризації та аналітичних інструментів створило умови для прозорості операцій.

Доведено, що інтеграція програмних продуктів у загальну систему обліку та управління підприємством дає змогу створити єдиний інформаційний простір, який поєднує облікові, аналітичні, фінансові та логістичні процеси. Це забезпечує підвищення ефективності всього циклу управління запасами, починаючи від прогнозування попиту й закінчуючи моніторингом руху товарів і матеріалів. Важливим досягненням є зниження витрат на управління запасами, яке досягається завдяки оптимізації процесів закупівлі, зберігання і транспортування.

Досліджено адаптивний ризик-орієнтований підхід до управління запасами, який дозволяє ідентифікувати критичні точки в системі управління, оцінювати ризики та розробляти заходи з їх мінімізації. Це сприяє концентрації ресурсів на найбільш важливих аспектах діяльності та зниженню витрат на контроль менш критичних ділянок. Результатом впровадження такого підходу є підвищення стабільності та прогнозованості роботи підприємства.

Створено модель управління запасами, що базується на інтегрованій інформаційній системі, яка дозволяє підприємству досягати стратегічних і оперативних цілей, оптимізувати використання ресурсів і забезпечувати високу конкурентоспроможність у динамічному бізнес-середовищі. Інтеграція облікових, аналітичних і контрольних функцій сприяє прозорості управління, знижує втрати та забезпечує раціональне використання ресурсів.

Таким чином, удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами є необхідною умовою для ефективного функціонування підприємства. Запропоновані підходи забезпечують досягнення балансу між рівнем запасів, витратами на їх утримання та потребами виробництва, створюючи основу для стабільного розвитку та успішної діяльності на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л. В., Васильєва В. Г., Коновалова О. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами. *Економічний простір*. 2022. №166. С. 90-96.
2. Багрій К. Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2009. Вип. IV. Економічні науки. С. 104-105.
3. Бержанір І. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161-168.
4. Більчук В.В. Впровадження сучасних інформаційних технологій у обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства. *Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (21 листопада 2024 р.)*. С. 26-27.
5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир : ПП «Рута», 2016. 832 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Облік і контроль». Житомир : ПП «Рута», 2015. 756 с.
7. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посібник. Житомир : РУТА, 2008. 576 с.
8. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Житомир : ПП «Рута», 2009. 450 с.
9. Бутинець Ф. Ф., Олійник О. В., Шигун М. М., Шулепова С. М. Організація бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2010. 428 с.
10. Бухгалтерський облік та оподаткування в умовах застосування

інформаційних технологій: теорія і практика : колект. монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. О. Осмятченко. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. 393 с.

11. Волкова І. А. Фінансовий облік – 2 : навч. посіб. Київ : Центр навчальної учбової літератури, 2009. 224 с.

12. Глен А., Деніел Г. Основи фінансового обліку: підручник. Київ : Основи, 2015. 942 с.

13. Голов С. Ф. Управлінський облік: Підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2023. 532 с.

14. Грабова Н. М., Кривоносов Ю. Г. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках. Київ : А.С.К., 2018. 504 с.

15. Гриліцька А. В., Ковтун Н. І. Визнання та оцінка запасів в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки.* 2016. №21(2). С. 183-185.

16. Гуцаленко Л. В. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 371 с.

17. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений.* №5(20). Ч. 1. 2015. С. 130-134.

18. Довгопол Н. В., Полозова Т. В., Радченко М. О. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Харків : ХНУРЕ, 2022. 299 с.

19. Економіка і фінанси підприємства : практикум / за ред. А. В. Непрана. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2022. 428 с.

20. Жидєєва Л. І., Колісник О. П. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навч. посіб. Ірпінь : УДФСУ, 2021. 177 с.

21. Загородній А. Г., Партин Г. О., Пилипенко Л. М., Партин Т. І., Тивончук О. І. Бухгалтерський облік. Основи теорії та практики : підручник. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2023. 416 с.

22. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська

І. Я. Управлінський облік: навч. посіб. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 296 с.

23. Зачківська М. І., Пасінович І. І. Економічний аналіз: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2023. 254 с.

24. Ізмайлов Я. О., Свірко С. В. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств. *Економіка, управління та адміністрування*, 2022. №1(95). С. 39–44

25. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Інструкція Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 15.11.2024).

26. Іщенко Я. П., Подолянчук О. А., Коваль Н. І. Фінансовий облік І. підручник. Вінниця : Кушнір Ю. В., 2021. 496 с.

27. Клим, Н. М. Бухгалтерський облік: підручник. Львів : Галицька видавнича спілка, 2022. 427 с.

28. Ковальов В. В. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 471 с.

29. Кононова О. Є. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, 2018. 102 с.

30. Косяк А. П., Зубенко А. В. Бухгалтерський облік II : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 326 с.

31. Коцупатрий М. М. Бухгалтерський облік (загальна теорія). Київ : КНЕУ, 2019. 231 с.

32. Краєвський В. М. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2022. 387 с.

33. Крикавський Є. В., Люльчак З. С. Економіка і фінанси підприємств: підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2022. 693 с.

34. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 487 с.

35. Крупка Я. Д., Кулинич М. Б., Сафарова А. Т. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності : навч. посіб. для студентів усіх форм

навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 500 с.

36. Кужельний М. В., Левицька С. О. Організація обліку : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури. 2019. 352 с.

37. Максименко І. Я., Іванченко А. Г. Особливості обліку виробничих запасів в управлінні діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 9.

38. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : Наказ Міністерства фінансів України №2 від 10 січня 2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07> (дата звернення 12.11.2023).

39. Метошоп І. М. Економіка і фінанси підприємства : навч. посіб. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2021. 490 с.

40. Орлова В. К. Основи бухгалтерського обліку : навч. посіб. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2022. 231 с.

41. Охотнік С. І., Свічкач Н. М. Управлінський облік: навчальний курс: від теорії до практики. Дніпро : Акцент ПП, 2023. 512 с

42. Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей: навчальний посібник для дистанційного навчання. Тернопіль : [б. в.], 2021. 363 с.

43. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підруч. Харків : ВД «ІНЖЕК». 2016. 402 с.

44. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.11.2024).

45. Подмешальська Ю. В., Парнюк О. В. Документальне забезпечення обліку товарних запасів на підприємстві. *Агросвіт*. 2021. №22. С. 97-104.

46. Подмешальська Ю. В., Понякіна К. Ю. Облік та аудит виробничих витрат на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №23. С. 64-70.

47. Подмешальська Ю. В., Скирдова О. А. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №21. С. 93-99.

48. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ :

КНЕУ, 2006. 528 с.

49. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 р. №2258-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення 12.11.2024).

50. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 12.11.2024).

51. Про затвердження Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : Наказ Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 р. №373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07> (дата звернення: 12.11.2024).

52. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 12.11.2024).

53. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 12.11.2024).

54. Рибчук А. В. Економічний аналіз: теорія і практика : навч.-метод. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 219 с.

55. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 258 с.

56. Садовська І. Б., Бляхарчук М. О. Облікова політика в управлінні підприємством: методика і практика : монографія. Луцьк : Волинська обласна друкарня. 2018. 300 с.

57. Склярчук І., Вовк Н. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство*. 2024. №59.

58. Словник термінів бухгалтерського обліку : навч. посіб. / укл. З.-М. В. Задорожний, В. В. Муравський, І. Я. Омецінська. Тернопіль : ВПЦ

«Університетська думка», 2022. 120 с.

59. Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польова Т. В. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2019. №10.

60. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підруч. Київ : КНЕУ. 2014. 412 с.

61. Татар М. С. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Харків : ХАІ, 2022. 199 с.

62. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: Підручник. 7-ме вид. допов. і перероб. Київ : Алерта, 2016. 928 с.

63. Хмелюк А. В., Черненко П. В. Організація обліку, контролю та аналізу виробничих запасів. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. №1(6). С. 135-143.

64. Шевців Л. Ю. Управлінський облік : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2023. 642 с.

65. Шматковська Т. О., Дзямуч М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 74. №1. С. 61-67.

66. Шматковська Т. О., Дзямуч М. І. Цифровізація економіки та її трансформаційний вплив на розвиток стратегічного управлінського обліку. *Економічний форум*. 2023. №2. С. 95-100.

67. Шматковська Т.О., Маркова М.І. Зарубіжний досвід обліку виробничих запасів : можливості імплементації в українських реаліях. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 25 річчю створення СНУ імені Лесі Українки, 28 лист. 2018 р. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки. С. 375-376.

68. Шматковська Т.О., Муран А.Я. Облік в системі управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник* : Класичний приватний університет, 2019. №3(14). С. 436-441.

69. Шматковська Т. О., Стащук О. В., Дзямулич М. І. Великі дані та бізнес-моделювання економічних систем. *Ефективна економіка*. 2022. №5.

70. Шматковська Т. О. Функціональні можливості «BAS Бухгалтерія» в сучасних умовах реалізації процесу автоматизації обліку активів підприємства. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації* : матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2022. С. 522-526.

71. Шматковська Т. О. Хмарне програмне забезпечення у обліковому процесі: вибір та використання для аутсорсингу. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : матер. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 трав. 2019 р. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. С. 129-131.

72. Шпирко О. М., Семенова С. М. Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання : монографія. Київ : Арттек, 2018. 239 с.

73. Openbravo 3 Architecture. URL: https://wiki.infinite-erp.co.id/index.php/Openbravo_3_Architecture (дата звернення: 12.11.2024).